

Η ΕΠΙΣΚΟΠΗ ΣΚΥΡΟΥ ΑΝΑ ΤΟΥΣ ΑΙΩΝΑΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ὁ πολιτισμὸς τῆς Σκύρου¹ ἐκίνησε τὸ διαφέρον πολλῶν, κατὰ τοὺς τελευταίους ἰδίᾳ χρόνους. Καὶ ἡ λαογραφία δ' αὐτῆς, ἣς ὁ πυρὴν ἐξικνεῖται μέχρις αὐτῶν τῶν Ὀμηρικῶν χρόνων, ἀπετέλεσεν ἀντικείμενον ἐρεῦνης.

Παρὰ ταῦτα ὁμως ἡ ἐκκλησιαστικὴ αὐτῆς ἱστορία δὲν ἔτυχε, κατὰ τὴν ἡμετέραν γνώμην, οἷας ἤρμοξε προσοχῆς. Σποραδικῶς, βεβαίως, ἐν τοῖς συγγράμμασιν ἐνίων συγγραφέων, ἐγένετο λόγος καὶ περὶ αὐτῆς, ἀλλὰ τόσον ἀδρομερῶς, ὥστε νὰ μὴ ἀποτελεσθῆ μίᾳ ἐνιαίᾳ μελέτῃ.

Ἀληθὲς εἶναι ὅτι ἡ σπάνις πηγῶν καθιστᾷ δυσχερέστατον τὸ ἔργον τοῦ ἐπιθυμοῦντος νὰ ἐξετάσῃ τὴν ἱστορίαν τῆς Σκύρου ἀπὸ τῆς πλευρᾶς ταύτης, ἱστορίαν ἀρκετὰ παλαιάν, ἀφ' οὗ ἐπίσκοπος τῆς νήσου Εἰρηναῖος ἀπαντᾷ ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν ἐπισκόπων τῶν συγκροτησάντων τὴν ἐν Σαρδικῇ τῷ 343 μ. Χ. Σύνοδον.

Ἐπιθυμῶν νὰ ἐρευνήσω τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν τῆς γενετείρας μου, τὴν ἐπεσκέφθην, μετὰ δεκαπενταετῆ ἀπουσίαν, καὶ παρέμεινα ἐν αὐτῇ μελετῶν, πολυτίμους βοηθοὺς ἔχων τὸν Πανοσιώτ. ἡγούμενον τῆς ἐκεῖσε Ἱερῶς Μονῆς τοῦ ἁγίου Γεωργίου Ἰωαννίκιον, τὸν Πρόε-

---

¹ Τὴν Σκῦρον καλεῖ ὁ Ὅμηρος αἰπεῖαν (Ἰλ. Ι, 668), ὁ Δυκόφρων αἰγίλιπα («Ἀλεξάνδρα» 1325)· ὁ Σοφοκλῆς ἀνεμόδεα (Ἀπόσπασμα ἀπολεσθείσης τραγῳδίας «Σκῦριοι» I), περὶ ῥοῦτο, πετραίαν, ἀνδρῶν ἀλκίμων μητέρα («Φιλοκτήτης» 239, 326, 459)· ὁ Κόϊντος ὁ Σμυρναῖος πολὺ κλυστον («Τὰ μεθ' Ὅμηρον» Δ, 170)· ὁ Λιονύσιος ὁ περιηγητῆς ἠνεμόεσαν («Οἰκουμένης περιήγησις» 521)· ἡ Ἀνωρύμου Παράφρασις ἀνέμους ἔχουσαν· Διόδωρος ὁ Σαρδιανὸς αἰγίβοτον («Ἑλλην. Ἀνθολογία» Θ, 219)· ὁ Αἰλιανὸς ἄγαν λυπρὰν καὶ ἄγονον καὶ ἀνθρώπων χηρέουσαν («Περὶ ζῳῶν» Δ, 59)· ὁ Δικαίραχος (ἢ Διονύσιος ὁ τοῦ Καλλιφῶντος) πελαγίαν («Ἀναγραφὴ Ἑλλάδος» 243)· ὁ Σχολιαστῆς τῆς Ἰλιάδος Σκῦρον Δολοπηίδα, ὁ δὲ τῆς Ὀδυσσεΐας (Δ, 509) Σκῦρον πόλιν Δολοπίας.

δρον τῆς Κοινότητος κύριον Μιχαὴλ Στεφανίδην καὶ τὸν δημοδιδάσκαλον Φραγκῖσκον Εὐσταθίου. Εἰς πάντας τούτους, ὡς καὶ εἰς τὸν φίλον Σοφοκλέα Χουδαβερδόγλου Θεόδοτον, πλεῖστα πρὸς συγγραφὴν τῆς παρούσης μελέτης χορηγήσαντά μοι βοηθήματα, θερμὰς καὶ ἀπὸ τοῦ χῶρου τούτου ἀπευθύνω εὐχαριστίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄.

Ἔο ἐπισκοπικὸς ναός.

Ἔδος, ἀρχομένη ἐκ τῆς εισόδου τῆς πόλεως Σκύρου, ἐκτισμένης ἐπὶ μικροῦ λοφίσκου, τελευτᾷ παρὰ τὴν ἀκρόπολιν αὐτῆς, εἰς τὴν εἴσοδον τῆς ὁποίας βλέπει τις λέοντα ἐκ λευκοῦ μαρμάρου ἐντετειχισμένον ἀνωθεν τῆς ἐμπροσθίας πύλης, δεῖγμα Ἑνετικῆς κατοχῆς. Ἡ ὁδὸς αὕτη διέρχεται κάτωθεν τῆς ἱερᾶς τοῦ Ἁγίου Γεωργίου Μονῆς, τοῦ καὶ προστάτου τῆς νήσου ὄντος, ὀπόθεν διὰ στενῆς ἀτραποῦ, λελαξευμένης ἐπὶ ἀποκρίμων βράχων, εἰσέρχεται τις εἰς τὴν ἀκρόπολιν, ἔνθα ὁρᾶται ἡ ἡρειπωμένη ἤδη ἐκκλησία τῆς Ἐπισκοπῆς, ἡ ἐπ' ὀνόματι τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου τιμηθεῖσα, καὶ ἐπὶ τῶν ἑρειπίων Ναοῦ τῆς Ἀθηνᾶς κτισθεῖσα ¹. Διὰ μικρᾶς, σχετικῶς, θύρας εἰσέρχεται τις εἰς τὸν Νάρθηκα, καὶ ἐκ τούτου, τρεῖς μικροτέρας θύρας ἔχοντος, εἰς τὸν κυρίως ναόν, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ὑπάρχουσι δύο ἀψίδες, ἐπὶ βάθρων στηριζόμεναι. Εἰς τὴν κόγχην ὑπάρχει σύνθρονον, ἔχον πέντε βαθμίδας, εἰς τὴν πρώτην τῶν ὁποίων ὑπάρχει κιονίσκος, εἰς δὲ τὴν πέμπτην καὶ τελευταίαν δύο τοιοῦτοι, ἐκ λευκοῦ μαρμάρου. Ἐπὶ τῆς κόγχης διαφαίνονται ἕχνη τοιχογραφίας ἀμυδρῶς παριστώσης τὸν Κύριον καθήμενον ἐπὶ θρόνου καὶ εὐλογοῦντα διὰ τῆς δεξιᾶς χειρὸς, διὰ δὲ τῆς ἀριστερᾶς κρατοῦντα εὐαγγέλιον ἀνοικτόν, ἔφ' οὗ ἔνθεν μὲν γέγραπται «Ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου» ἔνθεν δὲ «Λάβετε φάγετε, τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου» ².

Ἄγνωστος ἡμῖν ὁ ζωγράφος τῆς τοιχογραφίας πάντως εἶναι ὁ αὐτὸς μὲ τὸν ἐπεξεργασθέντα καὶ τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ τοῦ ἱεροῦ ναοῦ τῆς Παναγίας *Κουκκιοῦς* ἢ *Κ'τσοῦς*, κατὰ τὴν ἰδιόρρυθμον προφορὰν

¹ Βλ. Νί κ η ν Π έ ρ δ ι κ α, ἐν «Νέα Ἐστία» 81, 1930, 461. Πρβλ. Δ. Παπαγεωργίου, Ἱστορία τῆς Σκύρου ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων σελ. 126, καὶ Μ. Κωνσταντινίδου, Ἡ νήσος Σκύρος, ἱστορικὸν δοκίμιον ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς σελ. 82.

² Δ. Παπαγεωργίου, Ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 127.

τῶν κατοίκων, ἐπειδὴ κατὰ τὴν ἑορτὴν αὐτῆς, τῶν Εἰσοδίων, διενέμοντο τοῖς προσκυνηταῖς κύαμοι (κουκκιά).

Οὐδαμοῦ τοῦ ἠρειπωμένου ἤδη ναοῦ διαφαίνονται ἄλλα ἴχνη ζωγραφικῆς· ἀναμφιβόλως θὰ ὑπῆρχον καὶ ἄλλαι τοιχογραφίαι, ἃς ὁ πανδαμάτωρ χρόνος ἐξηφάνισε τελείως.

Ἐκ τοῦ θόλου τοῦ ναοῦ τούτου οὐδὲν διασώζεται.

Δύο ναύδρια τιμώμενα τὸ μὲν ἐπ' ὀνόματι τῆς τοῦ Χριστοῦ Γεννήσεως, τὸ δὲ τῆς Θεοτόκου τῆς Γοργοεπηκόου, ἀρχαιότεν ἀπετέλουν τὸ διακονικὸν καὶ τὴν πρόθεσιν τοῦ Ἱεροῦ Βήματος.

Πλάξ λελαξευμένη, ἀρκετοῦ ὀπωσοῦν πάχους, καὶ ἐπὶ τοῦ δαπέδου τοῦ ναοῦ κειμένη, πιθανῶς νὰ ἀπετέλει τὴν πλάκα τῆς Ἁγίας Τραπέζης, ἥτις, ὡς φαίνεται ἐκ τοῦ ὑπ' αὐτὴν λαξεύματος, θὰ ἐστηρίζετο ἐπὶ ἑνὸς μόνου κίονος.

Ὁ Παπαγεωργίου¹ ἀναφέρει, ὅτι «τὸ δάπεδον τοῦ Ναοῦ τούτου ἦτο ἐστρωμένον διὰ πλακῶν λευκοῦ μαρμάρου» ἀποχωριζομένων «ἀλλήλων διὰ ταινιῶν ποικιλοχρόου τοιούτου», ἐκ τῶν ὁποίων οὐδὲν ἴχνος διαφαίνεται.

Τίς ὁ χρόνος τῆς ἀνεγέρσεως τοῦ Ναοῦ τούτου;

Ἐπιγραφὴ σφριζομένη ἐπὶ ὑπερθύρου ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, κειμένου ἔξωθεν τοῦ Νάρθηκος, πληροφορεῖ ἡμᾶς περὶ τούτου.

Ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη ἔχει οὕτως:

† ΕΓΟΥΣ, ΥΓ
 ΕΠΙΒΑΣΙΛΕΙ(ΑΣ)
 ΛΕΟΝ(ΤΟΣ) Κ(ΑΙ)
 ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ
 ΕΠΙ ΣΑΒΑ
 ΜΗΤΡΟΠΟ(ΛΙΤΟΥ)
 ΑΘΗ^Μ Κ(ΑΙ) ΣΑΒΑ
 ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΤΟΝΩΔΕ

Ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη ἔχει σπουδαιότατην σημασίαν, ἅτε, τὸ μὲν πιστοποιῶσα τὴν ὑπαρξιν δύο Ἀρχιερέων, τοῦ τε Μητροπολίτου Ἀθηνῶν Σάββα (914) καὶ τοῦ ὁμωνύμου καὶ ὑποτελοῦς αὐτῷ ἐπισκόπου Σκύρου, καὶ κατ' ἀκολουθίαν προσθέτουσα μίαν ἔτι πληροφορίαν εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν

¹ Ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 127.

δύο τούτων ἐκκλησιαστικῶν περιφερειῶν, τὸ δὲ ἐπιρῶννύουσα τὰ ἱστορικὰ δεδομένα, καθ' ἃ τὸ Ἑλληνικὸν Χριστιανικὸν στοιχεῖον ἦτο ἐν τῇ νήσῳ ἀκμαῖον τότε.

Κατὰ τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην, ἥτις πιθανῶς ἦτο ἐντετειχισμένη ἐπὶ τοῦ ὑπερθύρου τοῦ Νάρθηκος καὶ ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τοῦ Μ. Κωνσταντινίδου¹, τοῦ Δ. Παπαγεωργίου², τοῦ Δ. Καμπούρογλου³ καὶ τοῦ Σπυρ. Λάμπρου⁴, ὁ Ναὸς οὗτος ὑποδομήθη τῷ 6403 ἀπὸ κτίσεως κόσμου, ἦτοι τῷ 895 μ. Χ.⁵.

Γενομένου δὲ σεισμοῦ κατὰ τὸ 1841 καὶ οὐχὶ κατὰ τὸ 1840, ὡς ἀναληθῶς λέγεται, κατεστράφη ὁ διὰ τὴν νήσον ταύτην σπουδαῖος ναὸς, οὕτινος τὰ διάφορα ἐκκλησιαστικὰ σκευὴ μετεφέρθησαν εἰς ναοὺς τῆς κωμπόλεως⁶.

Παραθέτομεν, κατωτέρω, ἐπίσημα ἔγγραφα πληροφοροῦντα ἡμᾶς περὶ τῆς ἐκ τοῦ σεισμοῦ ἐκείνου ἐπελθούσης καταστροφῆς τοῦ ἀρχαιοπρεποῦς ναοῦ.

1) Ἐγγραφοῦν τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Ἐπιτρόπου Σκύρου Ἱερομονάχου Μακαρίου Βαριλάμ πρὸς τὴν Ἱ. Σύνοδον, ἀναγνωσθὲν ἐν τῇ κατὰ τὴν 26ην Ἀπριλίου 1841 συνεδρίᾳ αὐτῆς.

Ἄρχ. 10 Πρ.

Δ. 3

*Πρὸς τὴν Σ. Ἱερὰν Σύνοδον
τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος*

Ἐν Σκύρῳ τῇ 10 Ἀπριλίου 1841

Σπεύδω εὐσεβάτως νὰ ἀναφέρω ὅτι κατὰ τὴν 9 : τοῦ τρέχοντος περὶ τὰς 10 : ὥρας μετὰ τὸ Μεσημέρι ἠκολούθησεν Συσμὸς εἰς τὴν νήσον καὶ

¹ Μ. Κωνσταντινίδου, Ἐνθ' ἄνωτ. 82.

² Δ. Παπαγεωργίου, Ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 127.

³ Δ. Καμπούρογλου, «Μνημεῖα τῆς Ἱστορίας τῶν Ἀθηναίων», Τόμ. Γ', σελ. 4.

⁴ Byz. Z., IV, 92 κ. ἐφ. Ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν Leo und Alexander als Mitkaiser.

⁵ Μ. Κωνσταντινίδου, Ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 82. Πρβλ. Δ. Παπαγεωργίου, Ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 128. Ν. Πέδικα, Ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 461. Μέτιθι Δ. Καμπούρογλου, Ἐνθ' ἄνωτ. καὶ Ν. Ζωηροῦ, ἐν Μ. Ἐγχυκλοπαιδείᾳ. Τόμ. ΚΒ', σελ. 33—34.

⁶ Εὐχῆς ἔργον θὰ ἦτο, ἂν ὁ Ναὸς οὗτος ἀνεσιηλοῦτο καταλλήλως, ἵνα χρησιμεύσῃ, ἂν μὴ πρὸς τελετουργικοὺς σκοποὺς, τοῦλάχιστον ὡς Μουσεῖον, ἐναποτιθεμένων ἐν αὐτῷ πάντων τῶν ἀρχαιολογικῶν τῆ. νήσου εὐρημάτων, ἵνα μὴ παρουσιάζεται εἰς τὰ ὄμματα τοῦ ἐπισκέπτου τὸ οὐχὶ εὐχάριστον θέαμα τῆς τελείας δηλονότι ἐγκαταλείψεως του.

εὐθὺς ἐκρίνησεν ὁ νόρθηξ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὸ καμπαναρίον τῆς Ἐπισκοπῆς, ἐβλάβη καὶ ἡ Ἐκκλησία ἄλλα μόνον τὸ ἔμπροσθεν ταύτης, ἔτρεξα ἀμέσως καὶ ἐπαρατήρησα, καὶ χάρις τῷ θεῷ ὁποῦ δὲν ἔτυχαι ἐπειδὴ ἔπεσαν τρογύρω τῆς Ἐκκλησίας περὶ τὰ 10 οἰκίματα ἐκ τῶν ὁποίων δύο ἦσαν τῆς ἐπισκοπῆς· ἐβλάβη πολὺ καὶ ἐπάνω τὸ κατάστημα περὶ τὰς ἐξ τὰ Μεσάνυχτα ἔκαμε καὶ ἄλλον Συσμὸν καὶ ἔπεσαν αἱ καμάραι τῆς Ἐκκλησίας, ἐν ἐνὶ λόγῳ ἡ Ἐκκλησία ἐκρίνησεν καὶ πρὸς τὸ παρὸν βασιτῆ μόνον ἢ στέγη· τὸ πρῶτ' ἐφρόντισα ἔβγαλα τὰς εἰκόνας καὶ ὅσα ἄλλα σκευὴ τῆς ἐκκλησίας καὶ τὰ ἐκατέβασα κάτω εἰς ἄλλην ἐκκλησίαν διὰ νὰ μὴν πέσῃ ὀλοτελῶς· τὸ Συμβάν τούτω δυστήχημα ἔκρινα ἐπάνω-γες νὰ τὸ καθυποβάλλω ὑπ' ὄψιν τῆς Σ. Συνόδου μὲ τὴν παρατήρησιν ὅτι ἡ Ἐκκλησία θέλει ἀδραῖ ἔξωδα νὰ ἐπισκευασθῇ διότι πρέπει νὰ ρη-φθῇ ὅλο τὸ κατάστημα θέλει καὶ αὐτῶ οὐκ ὀλίγα ἔξωδα.

ἡ Σ. Σύνοδος ἄς ἐνεργήσῃ ὅτι δεῖ περὶ τούτου καὶ ἄς μὲ διατάξῃ τὰ δέοντα

εἰμὶ εὐπειθέστατος
ὁ ἐκκλησιαστικὸς ἐπίτροπος Σκύρου
Μακάριος Βαρλαάμ

2) Ὁμοιον τῆς Ἰ. Συνόδου πρὸς τὴν «ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Γραμματεῖαν».

*Ἀριθ. Πρωτ. 9581

Ἀριθ. διεκ. 213

ἡ Σύνοδος

Πρὸς τὴν Γράμ. κτλ.

Ἐν Ἀθήναις τὴν 29 Ἀπριλίου 1841

Ὁ κατὰ τὴν ἐπισκοπὴν Σκύρου ἐκκλησιαστικὸς ἐπίτροπος ἀναφέρει ἀπὸ 10 τοῦ ἡδὴ λήγοντος μηνὸς πρὸς τὴν Σύνοδον, ὅτι κατὰ τὴν 9 τοῦ αὐτοῦ μηνὸς περὶ τὴν 10 ὥραν Μ. Μ. συνέβη κατὰ τὴν νῆσον ἐκείνην σεισμός, ὅστις ἐκρήμνισε τὸ Κωδωνοστάσιον τῆς ἐκκλησίας τῆς ἐπισκοπῆς καὶ ἐπροξένησε μεγίστην βλάβην καὶ εἰς αὐτὴν τὴν ἰδίαν ἐκκλησίαν. Ὅθεν κρίνει εὐλόγον ἡ Σύνοδος νὰ διαβιβάσῃ πρὸς τὴν Β. ταύτην Γραμματεῖαν τὴν ἀναφορὰν τοῦ ἰδίου αὐτοῦ ἐκκλ. ἐπιτρόπου εἰς ἀντίγραφον, διὰ νὰ πληροφορηθῇ περὶ τῶν ἀναφερομένων ἐν δέοντι, καὶ ἐπομένως διατάξῃ ἡ ἰδία ὅ,τι ἐγκρίνη περὶ τούτου.

Ὁ Ἀργολίδος Κύριλλος Πρόεδρος

† ὁ Ὑδρας Γεράσιμος, ὁ Θήρας Ζαχαρίας

ὁ Σελλασίας Θεοδώρητος † ὁ Φωκίδος

Νεόφυτος

3) Ἀπαντητικὸν ὑπ' ἀριθ. 7799—7804 ἔγγραφον τῆς Γραμματείας πρὸς τὴν Ἱ. Συνόδον ἀναγνωσθὲν ἐν τῇ κατὰ τὴν 23 Μαΐου 1841, συνεδρίᾳ αὐτῆς.

«Ἀριθ. 7799-7804

1291

Ἡ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίου Ἐκπαιδύσεως Γραμματεία τῆς Ἐπικρατείας

Πρὸς τὴν Ἱερὰν Σύνοδον τοῦ Βασιλείου

Ἐπραξε καλῶς ὁ κατὰ τὴν Ἐπισκοπὴν Σκύρου Ἐκκλησιαστικὸς Ἐπίτροπος μετενεγκὼν εἰς ἄλλην ἐκκλησίαν τὰς ἁγίας εἰκόνας καὶ τὰ σκευὴ τοῦ Ναοῦ τῆς Ἐπισκοπῆς, καὶ προλαβὼν οὕτω τὴν ἐκ τῆς μετὰ ταῦτα ἐπισυμβάσεως καταπτώσεως τοῦ ναοῦ βλάβην.

Ἡ ἐκ βάθρων ἀνέγερσις τοῦ ἤδη καταπεσόντος ναοῦ δὲν θέλει ἴσως βραδύνει· ἀλλ' ἐν τοσούτῳ νομίζομεν καλὸν νὰ προσκληθῇ ὁ διαληφθεὶς Ἐκκλησιαστικὸς Ἐπίτροπος νὰ λάβῃ μὲν ἔγγραφον τῆς Δημοτικῆς ἀρχῆς ἢ τῶν Ἐπιτρόπων τῆς Ἐκκλησίας, ἐν ἧ κατετέθησαν προσωρινῶς αἱ ἅγαι εἰκόνες καὶ τὰ λοιπὰ σκευὴ, ἀπόδειξιν, νὰ φροντίσῃ δὲ συγχρόνως νὰ περισυνάξῃ τὴν ὕλην τοῦ καταπεσόντος ναοῦ, ὅπως μὴ διαρπαγῇ αὕτη ὑπὸ τοῦ τυχόντος.

Ἐπειδὴ δὲ εἰδοποιούμεθα ὑπὸ τοῦ ὑποδιοικητοῦ Σκιάθου, ὅτι καὶ ὁ ναὸς τῆς ἐν Σκύρῳ διαλυθείσης Μονῆς τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, διεῖρξάγη εἰς τρία μέρη ἕνεκεν τοῦ σειсмоῦ, εἶναι καλὸν νὰ λάβῃ ὁ Ἐκκλησιαστικὸς Ἐπίτροπος πρόνοιαν τῆς διασώσεως τῆς Ἱερᾶς αὐτοῦ τούτου τοῦ ναοῦ ἀποσκευῆς, ἐὰν θεωρητῆι δυνατόν νὰ ἐπισκευασθῇ ὁ τοῖχος κατὰ τὰ διαῖρξάμενα μέρη.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 16 Μαΐου 1841

Ὁ Γραμματεὺς
Ν. Γ. Θεοχάρης

4) Ὅμοιον τῆς Ἱ. Συνόδου πρὸς τὸν Ἐκκλησιαστικὸν Ἐπίτροπον Σκύρου γνωριζούσης αὐτῷ τὰς ἐνεργείας αὐτῆς ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου.

«Ἀριθ. Πρωτ. 9581—9664

ἀριθ. διεκ. 273

Ἐν Ἀθήναις τὴν 28 Μαΐου 1841

ἡ Σύνοδος
πρὸς τὸν Ἐκκλ. Ἐ. Σκύρου

Γνωστοποιεῖται πρὸς ἡμᾶς εἰς ἀπάντησιν τῆς ἀπὸ 19 Ἀπριλίου

ἀναφορᾶς σας, ὅτι ἀνίνεγκεν ἡ Σύνοδος πρὸς τὴν ἐπὶ τῶν ἐκκλ. κ.τ.λ. Β. Γραμ. τῆς Ἐπικρατείας τὰ ἐκ τοῦ σεισμοῦ συμβάντα εἰς τὸν ἱερὸν ναὸν τῆς ἐπισκοπῆς ταύτης, καὶ αὕτη ἀπαντήσασα ἤδη ἀπὸ 16 τοῦ ἤδη λήγοντος μηνὸς καὶ ὑπ' ἀριθ. 7799—7804 πρὸς τὴν Σύνοδον, ἀποδέχεται τὴν πράξιν σας ὡς μετενεγκόντα ἀπ' αὐτοῦ εἰς ἄλλην ἐκκλησίαν τὰς ἁγίας εἰκόνας καὶ τὰ ἱερὰ σκεύη καὶ προλαβόντα οὕτω τὴν ἐκ τῆς μετὰ ταῦτα ἐπισυμβάσης καταπτώσεως αὐτοῦ βλάβην· καὶ ἐπειδὴ ἡ ἐκ βάθρων ἀνέγερσις, τοῦ ἱεροῦ ναοῦ τούτου δὲν θέλει ἴσως βραδύνει, διακελεύεται αὕτη νὰ λάβητε μὲν ἔγγραφον τῆς δημοτικῆς ἀρχῆς ἢ τῶν ἐπιτρόπων τῆς Ἐκκλησίας, ἐν ἧ κατετέθησαν προσωρινῶς αἱ ἅγιοι εἰκόνες καὶ τὰ λοιπὰ ἱερὰ σκεύη, ἀπόδειξιν, νὰ φροντίσῃτε δὲ συγχρόνως νὰ περισυνάξῃτε καὶ τὴν ὕλην τοῦ καταπεσόντος Ἱεροῦ ναοῦ τούτου, ἵνα μὴ διαρπαγῇ αὕτη ὑπὸ τοῦ τυχόντος. Καὶ ἐπομένως ἐπειδὴ ἡ ἴδια Β. Γραμματεία εἰδοποιήθη παρὰ τοῦ ὑποδιοικητοῦ Σκιάθου, ὅτι καὶ ὁ ἱερὸς ναὸς τῆς διαλελυμένης μονῆς τοῦ ἁγίου Γεωργίου διεῖρδάγη εἰς τρία μέρη, διακελεύεται αὕτη, νὰ λάβητε πρόνοιαν τῆς διασώσεως τῆς ἱερᾶς αὐτοῦ τούτου τοῦ ναοῦ ἀποσκευῆς, ἐὰν θεωρῆται ἀδύνατον νὰ ἐπισκευασθῇ ὁ τοίχος κατὰ τὰ διαῖρα γέντα μέρη. Ὅθεν θέλετε συμμορφωθῆ ἤδη πρὸς τὰ παρὰ τῆς εἰρημένης Γραμματείας διακελεύόμενα, καὶ θέλετε ἐνεργήσῃ ἐν δέοντι κατὰ ταῦτα τὰ καθήκοντά σας.

ὁ Ἀργολίδος Κύριλλος Πρόεδρος

ὁ Ὑδρας Γεράσιμος

ὁ Θήρας Ζαχαρίας

ὁ Σελλασίας Θεοδώρητος

† ὁ Φωκίδος Νεόφυτος

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Ἱδρυσις καὶ ἐξέλιξις τῆς ἐπισκοπῆς.

Τίνι τρόπῳ, καὶ πότε διεδόθη ὁ Χριστιανισμὸς ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ δυσχερὲς ἡμῖν ἀποβαίνει, ἵν' ἀποφανθῶμεν, ἐλλείψει σαφῶν μαρτυριῶν. Δεδομένου ὅμως, ὅτι εἰς τὴν ἐν Σαρδικῇ τῷ 343 μ.Χ. συνελθοῦσαν Σύνοδον, ὡς ἀνωτέρω ἐμνημονεύσαμεν, μετέσχε καὶ ὁ ἐπίσκοπος Σκύρου Εἰρηναῖος¹, ἐμμέσως δυνάμεθα νὰ εἰκάζωμεν, ὅτι ὁ Χριστιανισμὸς ἐνωρίτατα εἶχε διαδοθῆ ἐν Σκύρῳ.

¹ Mansi, Τόμ. Γ', σελ. 47. Βλ. Le Quien, ἐν «Oriens Christianus» σελ. 232 καὶ ἐξῆς. Περὶ τὰ σημειωθέντα ὑπὸ τοῦ Ἀρχιμ. Ἀνδρ. Τριαντα-

Τῖνι ὁμως Μητροπόλει ὑπήγετο ἡ Σκῦρος κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τῆς προαγωγῆς αὐτῆς ἀπὸ Ἐκκλησίας εἰς ἐπισκοπήν;

Γνωστοῦ ὄντος, ὅτι διὰ τῆς ὑπὸ Μ. Κωνσταντίνου ὀρισθείσης νέας διοικητικῆς τοῦ Ῥωμαϊκοῦ Κράτους διαιρέσεως, ἡ Θεσσαλία μετὰ τῶν νήσων Σκοπέλου καὶ Σκιάνου, καὶ ἡ κυρίως Ἑλλάς μετὰ τῶν νήσων Σκύρου, Λήμνου, Εὐβοίας κλπ. ὑπήχθησαν ὑπὸ τὴν Μακεδονικὴν Ὑπαρχίαν (Praefecturam) τοῦ Ἀνατολικοῦ Ἰλλυρικοῦ, ἐν ἣ ὑπήχθη ἡ Ἐκκλησία τῆς Κορίνθου μετὰ τῶν ἐπισκοπῶν τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, Πελοποννήσου, Εὐβοίας, Κυκλάδων καὶ Ἰονίων Νήσων¹, δυνάμεθα μετὰ θετικότητος ν' ἀποφανθῶμεν ὅτι ἡ Σκῦρος ὑπήχθη ἐκκλησιαστικῶς τῇ Μητροπόλει Κορίνθου. Προαχθείσης ὁμως τῆς ἐπισκοπῆς Ἀθηνῶν εἰς Μητρόπολιν, ἀρχομένου τοῦ Θ'. αἰῶνος, ἡ ἐπισκοπὴ Σκύρου, μετὰ ἑννέα τοιούτων, τῶν Εὐρίπου, Διαυλείας, Κορωνείας, Ἄνδρου, Ὠρείου (Ὠρεοῦ), Καρύστου, Πορθμοῦ, Αὐλῶνος, Σύρας καὶ Σερίφου², βραδύτερον δὲ τῶν Ἰαλιανῶν, Σάλωνος ἢ Σαλώνων καὶ Μενδενίτζης, ὑπήχθη ὑπὸ τὴν τῶν Ἀθηνῶν³.

Διὰ τὴν ἐν γένει, ἐπὶ τῆς Βυζαντινῆς περιόδου, τῆς ἐπισκοπῆς ταύτης σταδιοδρομίαν ἐλάχιστα γνωρίζομεν.

Τὸ μόνον διασωθὲν μνημεῖον, δεικνύον ἡμῖν, ὅτι ἐπὶ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἡ Σκῦρος ἀπετέλει ἐπισκοπήν ὑπὸ τὴν Μητρόπολιν Ἀθηνῶν ὑπαγομένην, εἶναι ἡ διασωθεῖσα ἐπιγραφὴ, περὶ ἧς ἀνωτέρω ἐγένετο λόγος⁴.

φύλλο υ (ἀποθανόντος Μητροπολίτου Τριφυλίας κλπ.) ἐν τῷ «Συνδέσμῳ», 1916, φύλλ. 267, σελ. 11.

¹ Χρ. Παπαδοπούλου Ἀρχιεπ. Ἀθηνῶν, Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, Α'. σελ. 2. Πρβλ. Γ. Κονιδάου, Αἱ Μητροπόλεις καὶ ἀρχιεπισκοπαὶ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ ἡ τάξις αὐτῶν, Α' 67.

² Χρ. Παπαδοπούλου, Ἐνθ' ἀνωτ. σ. 396. Πρβλ. Στεφ. Γιαννοπούλου Ἀρχιμ., Συλλογὴ ἐγκυκλιῶν τῆς Ἱ. Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, σελ. 102· καὶ Μ. Κωνσταντινίδου, Ἐνθ' ἀνωτ. σ. 82.

³ Χρ. Παπαδοπούλου, Ἡ Ἐκκλησία Ἀθηνῶν, σελ. 30. Πρβλ. Δ. Καμπούρογλου, Ἱστορία τῶν Ἀθηναίων, Β'. σελ. 124· καὶ τὰ Σφζόμενα Ἐκκλησιαστικά Συγγράμματα Κωνσταντίνου τοῦ ἐξ Οἰζονόμων, Β'. σελ. 6. Βλέπε προσέτι Σύνταγμα θεῶν καὶ ἱερῶν κανόνων Ῥάλλη καὶ Ποτλῆ, Ε', σελ. 481, καὶ τὰ ὑπὸ Νοεμῆς Ζωηροῦ πασαῶ, ἐν Μ. Ἐγκυκλοπαίδειᾳ, Τόμ. ΚΒ', σελ. 13—14 γράφοντα. Μείτιθι τὰ τοῦ Μ. Κωνσταντινίδου, ἐν «Ἰλισφῷ», 1868, σελ. 85. Ὅρα Κώδικα Βουλήσ ὑπ' ἀριθ. 54, σελ. 168· καὶ Πρβλ. τὰ ὑπὸ τοῦ Ἀρχιμ. Ἄνδρέου Τριανταφυλλοῦ σημειωθέντα ἐνθ' ἀνωτ. φύλλ. 267, σελ. 11.

⁴ Ὁ Σάββας, ὅστις συγκαταλέγεται μετὰ τῶν πρώτων Μητροπολιτῶν Ἀθηνῶν, ἀφ' ἧς ἐποχῆς αὐταὶ προήχθησαν εἰς Μητρόπολιν, ἀρχικῶς ὀπαδὸς ὄν τοῦ Ἰγνατίου, Πατριάρχου Κων/λεως, μετεστράφη εἰς φίλον τοῦ Φωτίου, λαβὼν

Καὶ τὸ τακτικὸν τοῦ Παρισιοῦ Κώδικος 1555A τῶν μέσων τοῦ ΙΗ'. αἰῶνος ἀναγράφει τὴν Σκύρον μεταξὺ τῶν ὑπὸ τὸν Ἀθηνῶν ἐπισκοπῶν ὑπ' ἀριθ. στ'.¹.

Κατὰ τὴν τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἐποχὴν ἡ Σκύρος ἀπετέλει ἀναπόσπαστον τῆς Ἐπαρχίας Ἀχαΐας μέρος², ἐν ᾧ κατὰ τὴν μεταγενεστέραν Βυζαντινὴν περίοδον ἀνῆκε τῷ θέματι τοῦ Αἰγαίου Πελάγους, ὡς πληροφορούμεθα ἐκ τοῦ Κωνσταντίνου Πορφυρογεννήτου³.

Πλείονες πληροφορίες περὶ τῆς ἐν γένει δράσεως τῆς ἐπισκοπῆς Σκύρου μέχρι τοῦ ΙΓ'. αἰῶνος ἔλλείπουσιν.

Κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς ἐκατονταετηρίδος ταύτης αἱ Ἀθῆναι, ὡς γνωστόν, διωκοῦντο ὑπὸ τῶν βαρῶνων de la Roche⁴. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην, ἀπομακρυνθέντος τοῦ Ὁρθοδόξου Μητροπολίτου Ἀθηνῶν, διὰ πράξεως τοῦ ἐπισκόπου Ῥώμης Ἰννοκεντίου τοῦ Γ'. (1198—1216), ἐγκαθιδρύθη ἐν αὐταῖς ὁ Λατῖνος Ἀρχιεπίσκοπος Βεράρδος⁵, ὑφ' ὃν ὑπήχθη ἡ ἐπισκοπὴ Σκύρου μετ' ἄλλων τοιούτων. Οὕτως ἠκολουθήθη καὶ κατὰ τοῦτο ἡ ἐκκλησιαστικὴ τάξις ἡ ἐπὶ τοῦ Ὁρθοδόξου Μητροπολίτου καθιερωθεῖσα. Καὶ ὁ μὲν Παπαγεωργίου⁶ παρέχει ἡμῖν τὴν πληροφορίαν, ὅτι κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἡ Σκύρος μετὰ τῶν ἐπισκοπῶν Ψαρρῶν καὶ Χίου ὑπήχθη ὑπὸ τὸν Λατῖνον ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηνῶν, ὁ δὲ Κωνσταντινίδης, ἀκολουθῶν τὸν περιηγητὴν Μπρουξέν, δέχεται ὅτι ἰδρῦθη ἐπισκοπὴ ἐν αὐτῇ, ὑπὸ ἐπίσκοπον Λατῖνον, ὑπαγομένη ὑπὸ τὸν τῆς Ῥόδου⁷.

Κατὰ τὸν ΙΒ'. αἰῶνα, ὅπως καὶ ἐπὶ Ἀνδρονίκου Παλαιολόγου, ἡ ἐπι-

μέρος εἰς τὴν ἐπὶ τῇ ἀποκαταστάσει τούτου εἰς τὸν Πατριαρχικὸν τῆς Κων/λεως θρόνον Σύνοδον, τοῦ 879 συγγράφας μάλιστα πράξιν ἐπικυροῦσαν τὸ κανονικὸν καὶ νόμιμον τῆς ἐκλογῆς του. Μέτιθι Δελτίον τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρίας τῆς Ἑλλάδος, Τόμ. Γ', σελ. 37. Πρβλ. Χ ρ υ σ ο σ τ ὁ μ ο υ Παπαδοπούλου Ἀρχιεπ. Ἀθηνῶν, Ἡ Ἐκκλησία Ἀθηνῶν, σελ. 32.

¹ Γ. Κ ο ν ι δ ἄ ρ η, "Ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 102. Πρβλ. Μ ε λ ε τ ῖ ο υ, Γεωγραφία σελ. 15. Βλ. Ῥ ἄ λ λ η κ α ἰ Π ο τ λ ῆ, "Ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 481. Μέτιθι, Hieroclis Synecdemus et Notitiae graecae episcopatum e.t.c. σελ. 215, 257.

² Δ. Παπαγεωργίου Ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 99.

³ Κ ω ν σ τ α ν τ ῖ ν ο υ Πορφυρογεννήτου, Περὶ θεμάτων, σελ. 43 (Βόνν.). Πρβλ. Μ. Κ ω ν σ τ α ν τ ῖ ν ῖ δ ο υ, Ἡ νῆσος Σκύρος, σελ. 101.

⁴ Δ. Παπαγεωργίου, "Ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 100. Πρβλ. Δελτίον τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολ. Ἑταιρ. Γ'. σελ. 48.

⁵ Χ ρ υ σ ο σ τ ὁ μ ο υ Παπαδοπούλου Ἀρχιεπ. Ἀθηνῶν, Ἡ Ἐκκλησία Ἀθηνῶν, "Ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 40.

⁶ "Ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 100.

⁷ "Ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 74.

σκοπή αὕτη μετὰ πέντε ἄλλων, δηλ. τῶν Διαυλείας Ταλαντίου, Ἄνδρον, Σάλωνος καὶ Μενδενίτζης¹ καὶ πάλιν ἀπετέλει ἀναπόσπαστον τῆς Μητροπόλεως Ἀθηνῶν μέρος. Ὁ Guillet de la Guilletier πιστοποιεῖ τοῦτο. Παραδόξως ὁμως ὁ Wheeler σημειοῖ, ὅτι «αἱ Ἀθῆναι εἰσὶν ἀρχιεπισκοπή, εἰς ἣν ὑπάγονται αἱ ἐπισκοπαὶ Σαλώνων Λεβαδείας, Βοδινίτσης καὶ Ταλάντων» ἀποσιωπῶν τὴν ἐπισκοπὴν Σκύρου². Ἐὰν δεχθῶμεν πρὸς στιγμὴν ὡς εὐσταθοῦσαν τὴν πληροφορίαν ταύτην τοῦ Wheeler, πρέπει νὰ εἰκάζωμεν ὅτι, ἢ Σκύρος, ἀποσπασθεῖσα τῆς Μητροπόλεως Ἀθηνῶν, ὑπὶ χθὴ ἄλλη Μητροπόλει. Τίνι ὁμως; Οὐδαμῶθεν ἄλλοθὲν ποθεν ἔχομεν εἰδησιν περὶ τοιαύτης ἀποσπάσεως· κατ' ἀκοουθίαν ὁ Wheeler εὐρίσκειται ἐν πλάνῃ.

Κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Ἐνετοκρατίας ἢ Σκῦρος, μετὰ τῶν νήσων Σκοπέλου, Σκιάθου, Τήνου καὶ Μυκόνου, ὑπὶ χθὴ ὑπὸ τὴν δυναστείαν τῶν Γκίτζη³, βραδύτερον δὲ αἱ Βόρειοι Σποράδες ὑπὶ χθὴ ὑπὸ τὸν Λορέντζον Τιέπολο, προκρίνασαι τὴν Ἐνετικὴν κυριαρχίαν, ὑπὸ τὸν ὅρον τῆς ἐπικυρώσεως τῶν ἀρχαίων αὐτῶν προνομίων, ἀποδόσεως τῶν ἐλευθεριῶν καὶ διατηρήσεως τοῦ ἐν αὐταῖς, ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων, διαμένοντος ἐπισκόπου⁴. Οἱ Ἐνετοὶ ἔχοντες θρησκευτικὸν ἐνδιαφέρον ἔλασσον ἢ οἱ ἄλλοι Παπισταί, ἔστεργον εἰς τὴν παραμονὴν τῶν Ἑλλήνων ἐπισκόπων εἰς τὰς ὑπ' αὐτῶν κατεχομένας κτήσεις⁵. Ἐντεῦθεν εἰσήκουσαν καὶ τὴν αἴτησιν ταύτην τῶν νησιωτῶν, καὶ ἐνέκρινον τὰ προνόμια, τὰς ἀρχαίας αὐτῶν ἐλευθερίας ἀποδόσαντες⁶.

Ἐν σελίδι 412 τοῦ Β'. Τόμου τῆς «Ἱστορίας τῆς Φραγκοκρατίας ἐν Ἑλλάδι» τοῦ W. Miller ἀναφέρεται, ὅτι οἱ κάτοικοι τῆς Σκύρου, ἔχοντες ἐπὶ κεφαλῆς τὸν ἐπίσκοπον αὐτῶν, πρὸς τὸν ἀποσταλέντα Βενετὸν ἐπίτροπον ἐξέθεσαν ὁποίας καταπιέσεις ὑφίσταντο ὑπὸ τοῦ τότε διοικητοῦ αὐτῶν Jacobo Salamonio· ἄρα τότε ὑπῆρχεν ὀρθόδοξος ἐπίσκοπος ἐν

¹ Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου Ἀρχιεπ. Ἀθηνῶν, Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, σελ. 13. Πρβλ. H. Oumont, Revue de l'Orient Latin. Α', σελ. 315. Μέντι Δελτιον τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολ. Ἐταιρ. σελ. 49. Βλ. Ἀρχ. Ἄνδρ. Τριανταφυλλοῦ, Ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 11.

² Δημ. Καμπούρογλου, Ἱστορία τῶν Ἀθηναίων, 2, σελ. 127.

³ W. Miller, Ἱστορία τῆς Φραγκοκρατίας ἐν Ἑλλάδι, σελ. 188. Πρβλ. Δ. Παπαγεωργίου, Ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 101. Βλ. Μελετίου, Ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 15· καὶ Μ. Κωνσταντινίδου, Ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 103.

⁴ W. Miller, Ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 188.

⁵ W. Miller, Ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 7.

⁶ W. Miller, Ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 189 καὶ 104. Σπ. Λάμπρου, Ν. Ἑλλην. ἸΓ'. 117.

Σκύρω, ὅτι δὲ τοῦλάχιστον ἡ ἐπισκοπὴ Σκύρου διετηρήθη καθ' ὅλην τὴν μνημονευομένην τῆς Ἐνετικῆς κυριαρχίας περίοδον, δῆλον γίνεται ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι διασφύζονται πληροφορία, πιστοποιοῦσαι τὴν ὑπαρξιν κατ' αὐτὴν ὁρθοδόξου ἐπισκόπου¹.

Ἀρχομένου ὁμῶς τοῦ ἸΣΤ'. αἰῶνος ἡ Σκύρος μετὰ τινων ἄλλων νήσων Σύρου, Πάτιμου κλπ., ὑποτάσσεται τῇ Τουρκικῇ Αὐτοκρατορίᾳ, κυριευθεῖσα ὑπὸ τοῦ ναυάρχου Χαϊρεδδίν Βαυβαρόσα, καταλύσαντος τέλεον τὴν ἐπὶ ταύτης κυριαρχίαν τῶν Ἐνετῶν². Ἐκτοτε μέχρι τῆς ἀπελευθερώσεως ἡ νῆσος παρέμεινεν ὑπὸ τὸν Τουρκικὸν ζυγὸν καὶ ἐκκλησιαστικῶς διετέλει ὑπὸ τὴν Μητροπόλιν Ἀθηνῶν³.

Γενομένης εἴτα τῆς ἀποκαταστάσεως τῶν ἐν Ἑλλάδι πραγμάτων, διὰ Β. Διατάγματος ἐκδοθέντος τῇ 20 Νοεμβρίου (2 Δεκεμβρίου) τοῦ 1833, πᾶσαι αἱ ἐν Ἑλλάδι Μητροπόλεις καὶ ἐπισκοπαὶ ὑπεριβιάσθησαν εἰς ἐπισκοπὰς διακριθείσας εἰς μονίμους καὶ προσωρινάς⁴. Ἡ Ἐπισκοπὴ Σκύρου, μετὰ τῆς τῆς Καρύστου (ἢ Καρυστίας κληθείσης μετὰ ταῦτα) ἐθεωρήθη ὡς προσωρινή, ἵνα τῷ 1841 ὑπαχθῇ ὑπὸ τὸν Εὐβοίας, καὶ ἵνα, ἀνασυσταθείσης διὰ τοῦ Σ' Νόμου τοῦ 1852 τῆς Ἐπισκοπῆς Καρύστου, ὑπαχθῇ καὶ πάλιν ταύτῃ⁵. Κατὰ τὸ ἔτος ὁμῶς 1900, καταργηθείσης καὶ αὐτῆς τῆς Ἐπισκοπῆς Καρυστίας, ἡ Σκύρος ὑπήχθη ὑπὸ τὸν Χαλκίδος⁶. Τέλος ἀπὸ τῆς ἐπανιδρύσεως τῆς Ἐπισκοπῆς Καρυστίας, κατὰ τὸ 1922, καὶ τῆς προαγωγῆς αὐτῆς εἰς Μητροπόλιν, ἡ Ἐπισκοπὴ Σκύρου ὑπήχθη ὑπ' αὐτὴν, ὅφ' ἦν καὶ μέχρι σήμερον διατελεῖ⁶.

¹ Δ. Παπαγεωργίου, Ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 129. Βλ. Ἰωάν. Φραγκοῦλα, Ἡ Ἐπισκοπὴ Σκιαθοῦ διὰ μέσου τῶν αἰώνων, ἐν Ἐπ. Ἐτ. Βυζ. Σπουδ., ΙΑ', 109.

² Ἰ. Χάμμερ, Ἱστορία τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας, Τόμ. Δ', σελ. 73 καὶ 88. Πρβλ. W. Miller, Ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 412.

³ Ἰδιαζούσης προσοχῆς ἅμα καὶ ἐρεῦνης τυγχάνει τὸ ὑπὸ τοῦ Μ Κωνσταντινίδου ἀναφερόμενον, ὅτι εἰς τὴν Σκύρον ἐκκλησιαστικῶς ὑπήγοντο ἡ Χίος καὶ τὰ Ψαρά. Ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 101.

⁴ Ἰωάν. Φραγκοῦλα, Ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 110. Βλ. Στεφ. Γιαννοπούλου Ἀρχιμ., Συλλογὴ ἐγκυκλίων τῆς Ἱ. Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος σελ. 103.

⁵ Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου Ἀρχιεπ. Ἀθηνῶν, Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος σελ. 420. Βλ. Πάλλη καὶ Ποτλῆ, Ἐνθ' ἄνωτ. Τόμ. Ε'. σελ. 592. Ὅρα Κωνσταντίνου Οἰκονόμου, ἐξ Οἰκονόμων, Ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 647 καὶ «Ἐκκλησία» τόμ. ΙΑ'. 39 σελ. 308—309.

⁶ Στεφ. Γιαννοπούλου Ἀρχιμ., Ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 92 καὶ 110.

⁷ «Ἐκκλησία», Ἐνθ' ἄνωτ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ΄.

Κατάλογος τῶν γνωστῶν Ἐπισκόπων Σκύρου.

Εἰρηναῖος (343). Πρῶτος γνωστὸς ἡμῖν Ἐπίσκοπος Σκύρου εἶναι ὁ Εἰρηναῖος, ὅστις φέρεται ὡς μετασχὼν τῶν ἐργασιῶν τῆς ἐν Σαρδικῇ τῷ 343 μ. Χ. συνελθούσης Συνόδου¹. Ὁ *Le Quien*² σχετικῶς ἐν τῷ ἔργῳ του λέγει: *Irenaeus epistolae concilii Sardicensis ad Ecclesias subscriptus legitur Irenaeus ab Achaïa . . . de Scyro.*

Σάββας (980). Οὐδαμῶθεν ἄλλοθεν γνωρίζομεν τὸ ὄνομα τοῦ Ἐπισκόπου τούτου εἰμὴ ἐκ τῆς προμνημονευθείσης ἐπιγραφῆς τῆς Ἐπισκοπῆς.

Ἰωακείμ (1453). Καὶ τὸν Ἐπίσκοπον τοῦτον γνωρίζομεν ἐκ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 127 κώδικος τῆς ἐν Ἀθῶνι Ἱερᾶς τοῦ Δοχειαρίου Μονῆς, οὗτινος φέρεται καὶ ὡς βιβλιογράφος³.

Μακάριος (1497). Τελευτῶντος τοῦ ΙΕ΄ αἰῶνος τὸν θρόνον τῆς Ἐπισκοπῆς ταύτης κατέχει ὁ Μακάριος, ὃν ὁ Παπαγεωργίου⁴ θεωρεῖ ὡς ζήσαντα μέχρι τοῦ 1525. Ἡ γνώμη ὁμῶς αὕτη δὲν φαίνεται ὀρθή, καθ' ὅσον ἐν ἐγγράφῳ του 1515 ἀναγράφεται ὡς Ἐπίσκοπος Σκύρου ὁ ἐκ τῆς νήσου ταύτης ἔλκων τὴν καταγωγὴν

Συμεὼν (15'5—1526). Οὗτος, ὡς ὁ ἴδιος ἀναφέρει, ἦτο «γέννημα καὶ θρόμμα τῆς αὐτῆς πόλεως» χρηματίσας πνευματικὸς αὐτῆς πατῆρ ἐπὶ πολλὰ ἔτη, «χρόνους πολλούς». Ὁ ἀνὴρ, ὡς πληροφοροῦμεθα καὶ ἐξ ἄλλων ἐγγράφων, οὐ μόνον ἠσχολεῖτο μὲ τὰς καθαρῶς ἐκκλησιαστικὰς αὐτοῦ υποθέσεις, ἀλλὰ καὶ μὲ ἔργα φύσεως κοινωνικῆς, σχέσιν ἔχοντα μὲ τὴν καθόλου πρόοδον τῶν κατοίκων. Ἡ κοινωνικὴ αὐτοῦ δραῖσις διαφαίνεται καὶ ἐξ ἀποσπάσματος ἐγγράφου⁵ ἔχοντος οὕτως « . . . . . 21 Σεπτεμβρίου 1515. Ἡ Γερουσία ἀποκρίνεται cum Collegio nostro εἰς τὰ ὑπὸ τῆς κοινότητος τῆς Σκύρου διὰ τοῦ Ἐπισκόπου R[en]paras Simeon καὶ

¹ Mansi, Ἐνθ' ἀνωτ. σελ. 47. Πρβλ. ἀρχ. Ἀ ν δ ρ. Τ ρ ι α ν τ α φ ὄ λ - λ ο υ, Ἐνθ' ἀνωτ. σελ. 11.

² *Oriens Christianus*, σελ. 232 καὶ 233.

³ Δ. Παπαγεωργίου, Ἐνθ' ἀνωτ. σελ. 129. Μέτιθι Σ. Λάμπροϋ, Ν. Ἐλληνομνήμων ΙΕ΄, σελ. 331.

⁴ Ἐνθ' ἀνωτ. σελ. 130.

⁵ Σπυρ. Λάμπροϋ, Ν. Ἐλληνομνήμων τόμ. Ι΄, σελ. 352.

τοῦ γέροντος Ἰωάννου Millonatus (Μυλωνάτου; Μυλωνᾶ;) ὑποβληθέντα ἔννεα καταστατικά γράμματα (capitoli). Ἀναφέρονται δὲ ταῦτα εἰς σιτηρὰ καὶ κτήνη, ἐκλογὴν πρωθειρέως καὶ γερόντων, διατίμησιν ἔργων διοχετεύσεως, διατάξεις περὶ τῆς terra nove (Νέου Πύργου;) καὶ τῆς loca del borgo, αὐτοκρατορικὰ προνόμια ὅπλα κ.λ.π. . . .»¹.

Γαβριήλ (1568—1569). Ἐγγραφα ἰδιωτικῆς φύσεως τῶν ἐτῶν 1567 καὶ 1569 ἀναγράφουσι τοῦτον ὡς ποιμενάρχην τῆς νήσου. Πότε παρητήθη τοῦ θρόνου ἢ ἀπέθανεν ἀγνοοῦμεν. Πάντως κατὰ τὸ 1576 Ἐπίσκοπος ταύτης εἶναι ὁ

Ἰωσήφ (1576). Τὸ ὄνομα τοῦ ἀνδρὸς τούτου μνημονεύεται ἐν τῷ μνησθέντι συγγράμματι τοῦ Le Quien².

Οὗτος συνεδέετο στενῶς, ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τῶν σχετικῶν αὐτοῦ ἐπιστολῶν, μὲ τὸν Πρωτονοτάριον τῆς Μ. τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας Θεοδοσίον Ζυγομαλᾶν, ὃν ἀποκαλεῖ «ἐνδοξότατον ὁμοῦ καὶ περιφανέστατον καὶ πάση ἀρετῇ καὶ φρονήσει μυρῖως κεκοσμημένον». Ὁ Ἐπίσκοπος οὗτος, ἐπιθυμῶν ὅπως μεταβῆ εἰς Κωνσταντινούπολιν «πρὸς τὸν ἡμῶν Δεσπότην καὶ Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην» δι' ὑποθέσεις τῆς ἐπαρχίας αὐτοῦ, παρέκάλεσε τὸν Ζυγομαλᾶν, ἵνα εὐμενῶς ἐνεργήσῃ ὑπὲρ ἐπιτυχίας τοῦ δι' ὃν ἀναφέρεται πρὸς αὐτὸν σκοποῦ³.

¹ Κατὰ τοὺς χρόνους τούτου, ἐπῆλθε διαφωνία μεταξύ Ἐπισκόπου καὶ Οἰκονόμου. δηλ. ἡγουμένου τῆς ῥηθείσης ἱερ. τοῦ Ἁγίου Γεωργίου Μονῆς. Ὑπῆρχε δηλονότι συνήθεια, ἵνα, ὁ κατὰ καιροὺς Οἰκονόμος τοῦ Μετοχίου τούτου, δίδῃ δωρεὰς τινὰς εἰς τὸν Ἐπίσκοπον κατὰ τὴν ἐορτὴν τῆς Παναγίας (Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου), ἐπ' ὀνόματι τῆς ὁποίας ἐώραταξεν ὁ Ἐπισκοπικὸς ναὸς. Παρὰ ταῦτα ὁμοῦς ὑπὸ τῶν μοναχῶν δὲν ἐτιμῆτο ἡ συνήθεια αὕτη. Ἐντεῦθεν καὶ αἱ μεταξὺ τοῦ ἐκάστοτε Ἐπισκόπου καὶ τούτων ἕριδες. Ἐπισκοπεύοντος τοῦ Συμεῶνος, ἡ ὑποβόσκουσα ἕρις ἐνετάθη τοσοῦτον, ὥστε «δύο μοναχοὶ τῆς Λαύρας, ὁ Ἱερομόναχος Θεόκτιστος καὶ πρῶην ἡγούμενος τῆς Ἁγίας Λαύρας καὶ μοναχὸς Θεοστήρικτος» ἀνηρέχθησαν τῷ Μητροπολίτῃ Ἀθηνῶν. εἰς οὗ τὴν πνευματικὴν δικαιοδοσίαν ὑπέγχετο ὁ Σκύρου, πρὸς ἐπίλυσιν τῶν διαφορῶν αὐτῶν. Φαίνεται ὁμοῦς, ὅτι ἡ ὑπ' αὐτοῦ δοθεῖσα λύσις δὲν ἐπέφερε τὰ προσδοκώμενα ἀποτελέσματα, διότι ἐκ τοῦ αὐτοῦ κώδικος τῆς Ἱερᾶς τοῦ Ἁγίου Γεωργίου Μονῆς πληροφοροῦμεθα, ὅτι ὁ ἐπιδιωκόμενος συμβιβασμὸς ἐπῆλθε διὰ τῆς ἀπ' εὐθείας μεταξὺ τῶν ἀντιδίκων συνεννοήσεως.

² Ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 232 καὶ 233.

³ Αἱ δύο αὐτοῦ ἐπιστολαὶ ὡς καὶ ἕτερα ἱερέως τινός, Σταματίου ὀνομαζομένου, καὶ ἐπικαλουμένου, δι' ὑπόθεσιν κτηματικῆς φύσεως, τὴν συναντίληψιν καὶ ἀρωγὴν «τοῦ ποθεινοτάτου καὶ κατὰ πάντα ἡγαπημένου αὐθέντου καὶ ἀδελφοῦ» (ἐννοεῖ τὸν Ζυγομαλᾶν) εὗρηται ἐν τῇ Turcograecia τοῦ Κρουσίου βιβλ. III σελ. 315—318 ἀναδημοσιευθεῖσαι καὶ ὑπὸ τοῦ Παπαγεωργίου ἐν τῷ μνησθέντι αὐτοῦ ἔργῳ σελ. 130—132 Μέτιθι L e Q u i e n, Ἐνθ' ἄνωτ. λέγοντα «Saeculo decimo sexto labente sedebat Joseph episcopus Scyri, cuius epistolas duas ad Theodosium Zygomalam protonotarium ecclesiae Constantinopolitanae . . . »

Ποία ἡ ἀφορμὴ τῆς μεταβάσεως τούτου εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀγνοοῦμεν· ἀλλ' οὐδὲ καὶ ἐκ τῶν πρὸς τὸν Ζυγομαλῶν ἀπευθυνθεισῶν αὐτοῦ ἐπιστολῶν δυνάμεθα νὰ εἰκάσωμέν τι. Καὶ ἀναφέρει μὲν ὅτι «πειρασμὸς» πολὺς εὗρε τοῦτον, τίς ὅμως οὕτως ἀγνοοῦμεν.

Τοῦτον διεδέξατο ὁ

Νεόφυτος (1612) Οὗτος ἐποφθαλμιῶν τὴν πλουσιωτέραν Ἐπισκοπὴν Ἄνδρου, ἐπέτυχε τὴν μετάθεσίν του ἐκεῖ. Γράμμα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Τιμοθέου (1612—1620) χρονολογούμενον τῷ 1612, ἀναφέρει τίνι τρόπῳ καθηρέθη ὁ Ἄνδρου Βενιαμίν, αἰτία τοῦ Σκύρου Νεοφύτου. Κατ' αὐτό. «Εἶ καὶ ἄλλα πολλὰ προέβησαν καὶ ἐγένετο ἀπερισκέπτως ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ πρὸ ἡμῶν πατριάρχου κὺρ Νεοφύτου, ἀλλὰ μᾶλλον τῶν ἄλλων τοῦτο τὸ κατὰ τοῦ Ἐπισκόπου Ἄνδρου ὑπερέχει· καὶ γὰρ τοῦ πτωχοῦ Βενιαμίν ἀταράχως διαίγοντος ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ αὐτοῦ, καὶ εἰρητικοῦ ὄντος μετὰ τοῦ γέροντος αὐτοῦ ἱερωτάτου πρῶην Ἀθηνῶν κὺρ Ἀνθίμου¹, ὁ Πατριάρχης ἐκεῖνος κὺρ Νεόφυτος², εὐρών τὸν ποτὲ Σκύρου, ὀνόματι καὶ αὐτὸν Νεόφυτον, ὀρεγόμενον καὶ διψῶντα τῆς Ἐπισκοπῆς ταύτης Ἄνδρου, ἔλαβε παρ' αὐτοῦ φλωρία ὅσα ἠθέλησε καὶ πρῶτον μὲν, μὴ οὔσης συνόδου τελείας ἀρχιερατικῆς, καθάρισεν κατὰ τοῦ Ἄνδρου κὺρ Βενιαμίν παρὰ κανόνας κατεψηφίσαστο . . . . ἔπειτα δὲ δι' οἰκιοχείρου αὐτοῦ γράμματος, διεμήνυσε τῷ ἱερωτάτῳ αὐτῷ Ἀθηνῶν συνάζει τοὺς ὑπ' αὐτὸν ἐπισκόπους, εἰς τὸ ἀναπληρωθῆναι τὸν δωδέκατον ἀριθμὸν τῆς συνόδου καὶ βεβαιωθῆναι τὴν ἐκφωνηθεῖσαν καθάρισεν, καὶ εἶτα λόγῳ μεταθέσεως ἀποκαταστῆναι αὐτὸν τὸν Σκύρου Νεόφυτον ἐπίσκοπον Ἄνδρου, ὡς ψηφισθέντα καὶ ἐκλεγέντα δῆθεν παρ' αὐτοῦ, ὅπερ καὶ ἐγένετο, μὴ δυναμένου ἀντειπεῖν τοῦ μητροπολίτου Ἀθηνῶν . . . .».

Ἐπειδὴ ὅμως « . . . πάντα ταῦτα κακῶς καὶ παρὰ κανόνας ἐγένοντο . . . ἡ μετριότης ἡμῶν, γνώμη κοινῇ Συνοδικῇ τοῦ τε μακαριωτάτου καὶ σοφωτάτου πάπα καὶ πατριάρχου Ἀλεξανδρείας καὶ κριτοῦ Οἰκουμένης κὺρ Κυρίλλου, καὶ τῶν παρατηχόντων ἱερωτάτων ἀρχιερέων . . . . ἀποφαίνεται ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι, ἵνα ὁ μὲν θεοφιλέστατος κὺρ Βενιαμίν ὡς παρὰ κανόνας καθαιρεθεῖς, εἴη συγκεχωρημένος καὶ λελυμένος τῆς κατ' αὐτοῦ καθαιρέσεως . . . . ὀνομάζεται γνήσιος καὶ καθολικὸς Ἐπίσκοπος Ἄνδρου, ὡς καὶ πρότερον, μενούσης ἀκύρου καὶ ἀνισχύρου τῆς

¹ Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου Ἀρχιεπ. Ἀθηνῶν, Ἡ Ἐκκλησία Ἀθηνῶν σελ. 111.

² Μητροπολίτης Ἀθηνῶν (1596—1602)· ἐξελέγη μετὰ ταῦτα Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης· δις πατριαρχεύσας, τὸ πρῶτον ἀπὸ τέλους Φεβρουαρίου 1602 μέχρις ἀρχῶν 1603 καὶ τὸ δεύτερον, ἀπὸ τῶν ἀρχῶν 1608 μέχρις Ὀκτωβρίου 1612. Πρβλ. Γενναδίου, Μητροπολίτου Ἡλιουπόλεως Φωτίσιος Βιβλιοθήκη, Α', σελ. 209.

ὅπως δὴποτε ἐκφωνηθείσης καθαιρέσεως . . . . . ὁ δὲ προορηθεὶς ποτὲ Σκύρου Νεόφυτος, ὡς μηδεμίαν μετοχὴν ἔχων ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ αὐτῇ Ἄνδρου μακρὰν ἀπέχη ἀπ' αὐτῆς . . . .¹.

Ἐν τῷ ἀρχεῖῳ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος εὐρηται «Κατάλογος Βιβλιοθήκης τῆς ἐν τῇ Ἱερᾷ Μητροπόλει Καρυστίας Ἱερᾶς Μονῆς τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου τῆς ἐπιλεγομένης Μάντζαρι συνταχθεὶς μὲν τῷ 1916 ὑπὸ τοῦ τότε Ἱεροκήρυκος παρὰ τῇ Ἐπισκοπῇ Χαλκίδος καὶ Καρυστίας διακόνου Ἀντωνίου Ν. Πολίτου (νῦν Μητροπολίτου Ἡλείας) καθαρογραφεθεὶς δὲ ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ἐν τῇ ἔδρᾳ τῆς Θεοσώστου Μητροπόλεως αὐτοῦ Πύργῳ τῇ 29-9-29».

Ἐν φ. 256^α τοῦ μοναδικοῦ κώδικος τῆς εἰρημένης μονῆς φέρεται τὸ ἐξῆς σημεῖωμα «† ὁ ταπεινὸς ἐπίσκοπος σκύρου Νεόφυτος» ἐξ οὗ δυνάμεθα νὰ εἰκάσωμεν, ὅτι ὁ Ἐπίσκοπος οὗτος τῆς Σκύρου εἶναι ὁ γραφεὺς τοῦ κώδικος τούτου».

Ἐν τῇ 3 σελίδι τοῦ αὐτοῦ καταλόγου ὁ Σεβασμιώτατος ἀναφέρει τὰ κάτωθι· «Ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν Πατριαρχῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως πρῶτον τάσσει τὸν Στάχυν . . . ὡς κατ' ἀριθμεῖ τὸν Νεόφυτον, περὶ οὗ λέγει· Νεόφυτος Μητροπολίτης Ἀθηνῶν ἐξεβλήθη (διαδεξάμενος τὸν β' πατριαρχεύσαντα Ματθαῖον τὸν ἀπὸ Ἰωαννίνων) . . . . .». «Ἡ ὁμωνυμία τοῦ Ἐπισκόπου Σκύρου πρὸς τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην Νεόφυτον, τὸν ἀπὸ Ἀθηνῶν, εἰς οὗ τὴν δικαιοδοσίαν ὑπήγετο πρὸ τῆς προαγωγῆς του εἰς τὸν Πατριαρχικὸν θρόνον, ἐνισχύει τὴν γνώμην ἡμῶν ὅτι γραφεὺς τοῦ παρόντος κώδικος εἶναι ὁ Σκύρου Νεόφυτος, ὅστις ἦτο ἤδη Ἐπίσκοπος Σκύρου τῷ 1572 καὶ ἐξηκολούθησεν ἐπισκοπεύων καὶ μέχρι τοῦ 1608».

Ἡ γνώμη τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου ἀποφαινομένου τὸν Σκύρου Νεόφυτον γραφέα τοῦ μοναδικοῦ τούτου χειρογράφου τῆς ὀρθείσης Ἱερᾶς Μονῆς, φαίνεται πιθανή· νομίζομεν ὅμως ὅτι τὰ χρονικὰ ὄρια τῆς Ἐπισκοπικῆς αὐτοῦ ἐν τῇ νήσῳ ζωῆς δὲν συμφωνοῦσι πρὸς τὰ ἱστορικὰ δεδομένα.

Τὸν Νεόφυτον, μετατεθέντα εἰς τὴν Ἐπισκοπὴν Ἄνδρου, «ὡς ψηφισθέντα καὶ ἐκλεγέντα» ἀποφάσει τοῦ ὁμωνύμου αὐτῷ Πατριάρχου, διεδέξατο ὁ

¹ Τὸ γράμμα τοῦτο εὐρηται καταχωρισμένον ἐν τοῖς Μνημείοις τῆς ἱστορίας τῶν Ἀθηναίων» τόμ. Γ'. σελ. 360 τοῦ Δ. Καμπύρογλου ἀναδημοσιευθὲν καὶ ὑπὸ τοῦ Π α π α γ ε ω ρ γ ι ο υ ἐν τῷ μνησθέντι αὐτοῦ ἔργῳ σελ. 132. Σχετικῶς πρὸς τὸν Ἄνδρου Βενιαμὴν καὶ τὸν Σκύρου Νεόφυτον ὄρα ἐπισκοπικούς καταλόγους Ἄνδρου Β. Μ υ σ τ α κ ῖ δ ο υ ἐν Ἐπ. Ἐταιρ. Βυζ. Σπ. ΙΒ'. σελ. 160.

Μεθόδιος. (1634) ἀποθανὼν τῷ 1636¹.

Μέχρι τῆς πληρώσεως τοῦ θρόνου τῆς Σκύρου δι' ἐτέρου Ἐπισκόπου, πολλὰ ἀπάδοντα τῇ ἐκκλησιαστικῇ εὐπρεπεῖα ἔλαβον χώραν, ἐν τῇ παροιμία ταύτῃ. Πατριαρχοῦντος τὸ τέταρτον (1630) – 1634) Κυρίλλου τοῦ Λουκάρεως, ἐξεδόθη γράμμα τούτου, ὑπόθεσιν ἔχον τὴν ἀναγνώρισιν Σκευοφύλακος τινος ἐκ Σκύρου. Μετὰ τὸν θάνατον δηλονότι τοῦ Μεθοδίου «καὶ τῆς Ἐπισκοπῆς μεινάσης προστάτου χωρὶς» ὁ ἱερεὺς Λινάρδος ἀνηνέχθη «γνώμη καὶ θελήσει τοῦ ἐκεῖσε ποιμνίου» εἰς τὸν κυρίαρχον αὐτοῦ Μητροπολίτην Ἀθηνῶν Θεοφάνην τὸν Β' (1620—1633)² παρακαλῶν, ἵνα χειροτονήσῃ αὐτὸν Ἐπίσκοπον Σκύρου. Οὗτος ὅμως, οὐ μόνον δὲν ἱκανοποίησε τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ ἀνενεχθέντος, ἀλλ' ἐχορήγησε τὸ μὲν ὄφρικιον τοῦ Σακελλαρίου εἰς τὸν ἄχρι τοῦδε Σκευοφύλακα Γεώργιον, τὸ δὲ τοῦ Σκευοφύλακος εἰς τὸν πρωτέκδικον Ἐμμανουὴλ τοῦ Σταλίου. Αἱ τοιαῦται ὑπὸ τοῦ Μητροπολίτου Ἀθηνῶν ἐπενεχθεῖσαι μεταβολαὶ ἐν τῇ διοικήσει τῆς Ἐπισκοπῆς ταύτης προὐκάλεσαν τὴν δυσαρέσκειαν ἐνίων κατοίκων. Ταύτης ἐποφραληθεὶς ὁ ἱερεὺς Ἐμμανουὴλ «τοῦπίκλην Βερτζιλίας» . . . «καὶ θέλων κακῶς καὶ παρὰ κανόνας τοῦ Σκευοφύλακος τοῦ ὄφρικίου δρᾶξασθαι, μηχανῇ τε δολίᾳ χρησάμενος ἀπέστειλεν εἰς τὰ ὧδε τὸν Μανουὴλ τῆς Φλωρέντζας, εἰπόντα εἶναι τὸ ὄφρικιον αὐτὸ . . . . κενὸν καὶ ἀνήκειν αὐτῷ λαβεῖν . . . καὶ ἔκτοτε μέχρι τοῦδε διαφοραὶ ἀνήκεστοι καὶ ἀλληλομαχίαι ἐγένοντο ἐν ἐκείνῃ τῇ ἐπαρχίᾳ . . . . » Ὁ Πατριάρχης ὅμως «ἀποφαίνεται . . . ἵνα ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ εἰς τὸ ἐξῆς, ὁ μὲν εὐλαβέστατος οὗτος πρεσβύτερος κὺρ Ἐμμανουὴλ Στανίλης εἴη καὶ καλοῖτο πρεσβύτερος τῆς αὐτῆς Ἐπισκοπῆς Σκύρου, ὡς μονίμως καὶ κανονικῶς τὴν σφραγίδα ταύτην εἰληφὸς καὶ τιμᾶται καὶ ἀγαπᾶται παρὰ πάντων τῶν ἐκεῖ ἱερωμένων καὶ λαϊκῶν, μάλιστα δὲ τοῦ κατὰ τόπον Ἀρχιερέως τοῦ τε νῦν καὶ τῶν μετέπειτα μηδενὸς τοῦ λοιποῦ τολμήσοντος ἐναντιωθῆναι αὐτῷ κατὰ τι ἐν ἀργίᾳ ἀσυγγνώστω καὶ ἀφορισμῷ ἀλύτῳ ὁ δὲ διαληφθεὶς παπᾶ Ἐμμανουὴλ τοῦ Βερτζιλίας εἰ θελήσειε αὐτὸς ἐπερειδόμενος τῇ ἰσχύϊ τοῦ κατ' ἀπίτην δοθέντος ἐκείνου γράμματος, ἐνοχλήσῃαι τούτῳ τῷ σκευοφύλακι καὶ διασεῖσαι καὶ σκάνδαλόν τι διεγεῖραι . . . . καὶ καθαιρέσει εἴη . . . . οὕτως ἀπεφηνάμεθα καὶ μὴ ἄλλως γένοιτο ἐξ ἀποφάσεως . . . . ὅσα δὲ γράμματα ἔχει ὁ διαληφθεὶς παπᾶ Ἐμμανουὴλ τοῦ Βερτζιλίας ἐναντιούμενα τῷ παρόντι . . . . ἄκρυα ἔστωσαν καὶ ἀνίσχυρα καὶ εἰς οὐδὲν λογιζόμενα. Ἔστω οὖν Σκευοφύλαξ Σκύρου ὁ Πα-

¹ Δ, Παπαγεωργίου, Ἐνθ. ἀνωτ. σελ. 134.

² Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου Ἀρχιεπ. Ἀθηνῶν, Ἡ Ἐκκλησία Ἀθηνῶν, σελ. 111.

παᾶ-Ἐμμανουήλ τοῦ Στανίλη, ὁ δὲ Παπαᾶ-Ἐμμανουήλ τοῦ Βερτζίλια ἀπεχέτω ἀπὸ τοῦ ὀφφικίου ὡς ἄνωθεν . . . .».¹

Τὸν Μεθόδιον ἀποθανόντα διεδέξατο ὁ

Μακάριος² (1636) οὗτινος διάδοχος ἐγένετο ὁ

Γαβριήλ 1640, 1649, ὑπογράφων εἰς ἰδιωτικά ἔγγραφα τῶν ἐτῶν 1640 καὶ 1649 ὡς «Ἐπίσκοπος Σκύρου».

Ἐξ ἀφιερωτικοῦ ἔγγράφου συνταχθέντος τὸ ἔτος 1660 ἐπὶ παρουσίᾳ «τοῦ Ἐπισκόπου κυρίου Θεοδοσίου», βλέπομεν ὅτι πνευματικὸς ἄρχων τῆς νήσου ἐκείνης εἶναι ὁ

Θεοδοσίος (1660).

Ἐν ἔγγράφοις ἰδιωτικοῖς τοῦ ἔτους 1673 ὡς Ἐπίσκοπος τῆς παροικίας Σκύρου φέρεται ὁ

Ἰωάσαφ (1673), ὃν διεδέξατο ὁ

Θεοδοσίος³ καὶ τοῦτον ὁ

Μεθόδιος (1675, 1684). Ἐπὶ Πατριάρχου Παρθενίου Δ΄. τοῦ Μογιλάλου⁴ πατριαρχοῦντος τὸ τέταρτον (ἀπὸ 1ης Ἰανουαρίου 1675-29 Ἰουλίου 1676) ἔχομεν «ὑπόμνημα Ἐπισκόπου Σκύρου τῆς Μητροπόλεως Ἀθηνῶν εἰς τὸν Μεθόδιον, ἀντὶ τοῦ ἀποθανόντος Θεοδοσίου⁵»· ἀλλὰ καὶ εἰς ἰδιωτικά ἔγγραφα τῶν ἐτῶν 1682 καὶ 1684, φέρεται ὡς ἐπίσκοπος ὁ ῥηθείς Μεθόδιος, οὗτινος διάδοχος τυγχάνει ὁ

Γερμανός (1686) Ἐν διαθήκῃ μοναχοῦ Ἀθανασίου ἐκ Μυκόνου καταγομένου, τῆς ἱ. τοῦ Ἁγίου Γεωργίου Μονῆς, χρονολογουμένη δὲ ἀπὸ «1686 Αὐγούστου 29» φέρεται ὡς ἐπίσκοπος ὁ Γερμανός⁶. Τοῦτον διεδέξατο ὁ

Καλλίνικος (1700—1708) Ἐκ τῶν μέχρις ἡμῶν διασωθέντων ἔγγράφων τῶν ὀμιλούντων περὶ τοῦ ἀνδρὸς τούτου συμπεραίνομεν ὅτι οὗτος ἐπεσκόπευσεν ἐν Σκύρῳ κατὰ τὰ ἔτη 1700—1708.

Τοῦτον ἀποθανόντα διεδέξατο τῷ αὐτῷ ἔτει ὁ κατὰ τὴν 16ην Αὐγούστου χειροτονηθεὶς

¹ Δ. Καμπούρογλου, Ἐνθ' ἄνωτ. Β' σελ. 277—288. Πρβλ. Δ. Παπαγεωργίου, Ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 134—136.

² Δ. Καμπούρογλου, Ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 254 Πρβλ. Δ. Παπαγεωργίου, Ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 136.

³ Δ. Παπαγεωργίου, Ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 136.

⁴ Γενναδίου Ἡλιοπόλεως, Ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 213.

⁵ Σάθα, Μεσαιωνικὴ Βιβλιοθήκη Γ'. σελ. 600. Πρβλ. Δ. Παπαγεωργίου, Ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 136—137.

⁶ Δ. Ζακυθινόυ, Κατάλογος τῆς συλλογῆς Π. Ζελέντη, Ἐπετ. Ἐταιρ. Βυζ. Σπουδ. ΙΓ'. 244.

Γαβριήλ (1708). Ὁ Le Quien εἰς τὸ ἀναφερθὲν αὐτοῦ ἔργον¹ μνημονεύων τῶν Εἰρηναίου καὶ Ἰωσήφ ὡς ἐπισκόπων Σκύρου, προσθέτει καὶ τὸδε « Anno 1708. Scyri insulae Graeci ritus episcopus Romanan communionen fovebat R. R. P. Carucinozum curis et opera » ἤτοι « ἐν ἔτει 1708 ὁ τῆς νήσου Σκύρου κατὰ τὸ τῶν Ἑλλήνων δόγμα ἐπίσκοπος ὑπέθαλπε τὴν τῆς Ῥώμης ἔνωσην, φροντίσι καὶ ἐνεργεία τῶν αἰδεσ. πατέρων Καπουκίνων ».

Τοῖς πᾶσι γνωστὸν τυγχάνει, ὅτι ἡ Παπικὴ ἐκκλησία, ἐποφελουμένη τῶν δυσμενῶν συνθηκῶν τῆς Ἀνατολικῆς ἡμῶν Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Ἑνετικῆς καὶ Τουρκικῆς, ἰδίᾳ, κατοχῆς, ἐνήργει, σὺν τοῖς ἄλλοις, καὶ διὰ τῶν μοναχικῶν τμημάτων, προσηλυτισμόν.

Εἰς τὴν ἐνεργεῖαν ταύτην τοῦ ἐπισκόπου Ῥώμης μεγάλως συνέβαλον οἱ Ἰησουῖται², οὓς τελευτῶντος τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, διεδέχθησαν οἱ Καπουκῖνοι, ἰδρύσαντες ἐν Ἀθήναις καὶ Μονήν, περὶ τὴν ὁποίαν συνεκεντρώθησαν πάντες οἱ ὁμόφρονες αὐτῶν, ἐξ ἧς κατηύθυναν τὰς προσηλυτιστικὰς αὐτῶν ἐνεργείας³. Λαμβανομένου δ' ὑπ' ὄψιν, ὅτι καὶ κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦτον ἡ Σκύρος ὑπήγετο ὑπὸ τὸν Ἀθηναίων, ἡ δὲ Παπικὴ Ἐκκλησία ἠκολούθει τὴν ἐν τῇ Ὁρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ ἐπικρατοῦσαν τάξιν, ἡ δὲ ῥᾶσις τῶν Καπουκίνων θὰ ἐπεξετάθη καὶ εἰς τὴν νῆσον ταύτην, τοσοῦτω μᾶλλον καθόσον ἐγκαθίδρυσαν καὶ ὁμόφρονα αὐτῶν ἐπίσκοπον, ἐδρευόντα ἐν τῇ ἀκροπόλει⁴. Παράδοσις τις μάλιστα ἀναφέρει, ὅτι, ἐγκατασταθέντος τοῦ Λατίνου ἐπισκόπου ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως, οἱ ὀρθοδοξοῦντες κάτοικοι αὐτῆς μετὰ τοῦ ἐπισκόπου καὶ τοῦ ὑπ' αὐτὸν κλήρου, κατῆλθον ταύτης, οἰκοδομήσαντες εἰς μικρὰν ἀπ' αὐτῆς ἀπόστασιν νέαν κοινόπολιν, ἐπεκταθεῖσαν ἔκτοτε, καὶ νέαν Ἐκκλησίαν ἀνεγείραντες ἐπ' ὀνόματι τοῦ Τιμίου Προδρόμου, ἄχρι σήμερον σφζομένην⁵.

Ὁ Tournefort ἐπισκεφθεὶς τὴν νῆσον, ἀρχομένου τοῦ ΙΗ'. αἰῶνος, ἐν τῷ ὑπ' αὐτοῦ συγγραφέντι ἔργῳ « Voyage du Levant », λέγει σὺν ἄλ-

¹ Ἐνθ' ἀνωτ. σελ. 232 καὶ 233.

² Δραστηρίως πρὸς προσηλυτισμόν κατὰ τοῦ ΙΗ'. αἰῶνα εἰργάσθη ἐν Σκοπέλω ὁ Ἰησουῖτης François Bracopnier. δὲν εἶναι δ' ἀπίθανον οὗτος νὰ ἐπεξέτεινε καὶ εἰς Σκύρον τὰς προσηλυτιστικὰς του ἐνεργείας. Βλ. Ἐρησικευτικὴν καὶ Χριστιανικὴν Ἐγκυκλοπαίδειαν. Τόμ. Β'. Τεύχ. 14 σελ. 2 καὶ ἐξῆς.

³ Βλ. Γ. Κ ο ν ι δ ᾱ ρ η ν, Ἐν «Χριστιανικῇ καὶ Ἐρησικευτικῇ Ἐγκυκλοπαίδειᾳ». Τόμ. Γ'. Τεύχ. 21 σελ. 335.

⁴ Μ Κ ω ν σ τ α ν τ ι ν ῖ δ ο υ, Ἐνθ' ἀνωτ. σελ. 74.

⁵ Δ. Παπαγεωργίου, Ἐνθ' ἀνωτ. σελ. 128. Πρβλ. Δ. Καμπούρογλου ἐν «Μνημείοις τῆς Ἱστορίας τῶν Ἀθηναίων», τόμ. Γ'. σελ. 5.

λοις, ὅτι ὁ ὀρθόδοξος ἐπίσκοπος τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἦτο πάμπτωχος καὶ ἔζη ἐξ ἑλεημοσύνης¹.

Ἐὰν ἀναλογισθῆ τις, ὅτι οἱ ὀρθόδοξοι κάτοικοι τῆς νήσου θὰ ὑφίσταντο πίεςεις ἐκ μέρους τῶν Λατίνων καὶ δήμευσιν ἀναμφιβόλως τῶν περιουσιῶν τῶν μονῶν² καὶ τῆς ἐπισκοπῆς τῆς ἐχούσης ἀρκετὰς προσόδους, εἶναι φυσικὸν νὰ ἀχθῆ εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι, ὅτε ἐπίσκοπος καὶ ὁ κλῆρος αὐτῆς θὰ εὐρίσκοντο εἰς δυσάρεστον οἰκονομικὴν κατάστασιν. Ἐκ τούτου ὁμως δὲν ἐπεται, ὅτι ὁ ἐπίσκοπος ἔζη ἐξ ἑλεημοσύνης, ὡς διατείνεται ὁ περὶ οὗ πρόκειται περιηγητής. Φαίνεται ὅτι ὁ Tournefort, μὴ εἰδὼς τὰ ἔθιμα τῆς νήσου, θὰ ἐθεώρει τὰ ὑπὸ τῶν Χριστιανῶν προσφερόμενα δῶρα τῷ ἐπισκόπῳ, ὡς ἑλεημοσύνην.

Ἡ ὑπόθεσις ὅτι ὁ Γαβριήλ, ἔνεκα πενίας, ὑπέθαλπε τὰς ἐνεργείας τῶν Παπικῶν, φαίνεται ἡμῖν λίαν παρακεκινδυνευμένη. Τοιαύτη συμπεριφορὰ τοῦ ἱεράρχου, οὕσα ἀντικρως ἀντίθετος πρὸς τὰ αἰσθήματα τῶν κατοίκων, θὰ διήγειρε τὰς διαμαρτυρίας αὐτῶν καὶ θὰ διέκοπτε τὴν ἐκ μέρους τῶν οἰκονομικὴν ἐνίσχυσίν του, ὅπερ θὰ ἦτο ἀσύμφορον εἰς τὸν ἐπίσκοπον.

Φρονῶ, ὅτι ὁ τε Le Quien³ καὶ ὁ Tournefort δὲν στηρίζονται ἐπὶ τῆς πραγματικότητος, ἀλλ' ὅτι οἱ Καπουκῖνοι, ἐγκατασταθέντες ἐν Σκύρῳ πρὸς προσηλυτιστικοὺς σκοποὺς, ἀπέτυχον, τοῦ τε ποιμένου καὶ τῶν ποιμαινομένων μὴ ἐπηρεασθέντων ἐκ τῶν ἐνεργειῶν αὐτῶν.

Τοῦ Γαβριήλ ἀποθανόντος, διάδοχος αὐτοῦ ἐγένετο ὁ

Γρηγόριος (1721—1727). Τὸν ἐπισκοπικὸν θρόνον τῆς Σκύρου κατὰ τὸ 1721 κατέχει ὁ Γρηγόριος, παραμείνας μέχρι τοῦ 1727, ὅτε, προαχθεὶς, μετετέθη εἰς τὴν μητρόπολιν Χαλεπίου⁴ «γνώμη κοινῇ τε τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου καὶ τῆς περὶ αὐτοῦ θείας καὶ Ἱερᾶς τῶν Ἀρχιερέων Συνόδου». Ἐκ τοῦ σχετικοῦ ἐγγράφου πληροφορούμεθα, ὅτι μετὰ τὴν προαγωγὴν του εἰς Μητροπολίτην Χαλεπίου ὁ Γρηγόριος ἐπεξίτηται, ἵνα διαδέξηται τοῦτον ἄξιος κατὰ πάντα ἀνὴρ πρὸς διαποιμάνειν τῶν κατοίκων· λέγει λοιπὸν «ἐπειδὴ ἔστωντας καὶ προϋπήρχον ἐπίσκοπος γνή-

¹ Δ. Παπαγεωργίου, Ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 104. Πρβλ. Μ. Κωνσταντινίδου, Ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 74.

² Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου Ἀρχιεπ. Ἀθηνῶν, Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, σελ. 9.

³ Οὗτος ἐν σελίδι 232 τοῦ ἔργου αὐτοῦ, σὺν ἄλλοις, γράφων περὶ τῆς νήσου Σκύρου λέγει τάδε «Inter insulas cycladas . . . . hodie Scyras dicitur ejus episcopus idem ac Seriphi insulae». Ἡ πληροφορία ὁμως αὕτη ἐλέγχεται ἀναληθῆς, ἅτε τῆς Σερίφου, ὡς γνωρίζομεν, οὐδέποτε ὑπαχθείσης τῇ ἐπισκοπῇ Σκύρου, ἀλλὰ τῇ τῆς Σύρου. Πάντως ἀντὶ Scyras ἀναγνωστέον Syras.

⁴ Δ. Παπαγεωργίου, Ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 137.

σιος καὶ κανονικὸς τῆς Ἁγιωτάτης Ἐπισκοπῆς Σκύρου . . . ἔχοντας τὴν φροντίδα καὶ τὴν μέριμνα ταύτης καθὼ αὐτῆς ποιμὴν καὶ ἀρχιερεὺς αὐτῆς πρότερον δὲν ἔλειψα παρὰ νὰ ἐπιτύχω μετὰ σκέψεως οὐκ ὀλίγης πρόσωπον ἄξιον καὶ θεοσεβές . . . εὗρον τὸν ὀσιώτατον ἐν ἱερομονάχοις καὶ ποιμαντικοῖς πατρῶσι Παπᾶ-Κυρ-Ἰωαννίκιον . . . καὶ ἀπελθεῖν πρὸς τὸν πανοσιώτατον καὶ σεβασμιώτατον Μητροπολίτην τῆς ἀγιωτάτης Μητροπόλεως Ἀθηνῶν¹ καὶ λαβεῖν τὴν χειροτονίαν τῆς ἀρχιερωσύνης ὡς κατὰ ἔλαβον ταύτην τὸ πρότερον . . . ».

Ἡ ἐπιθυμία αὕτη τοῦ Γρηγορίου δὲν ἐξεπληρώθη. Ἐκ τῆς *Revue de l'Orient Latin*² γνωρίζομεν ὅτι κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα «ὁ Ἀθηνῶν Ζαχαρίας» εἶχε σὺν ἄλλοις καὶ ἐπίσκοπον τὸν Σκύρου

Παρθένιον, οὗτινος κατέδρα ἡ νῆσος «Σκυῖρος». Εἰκάζομεν, ὅτι οὗτος διεδέχθη τὸν Γρηγόριον.

Ἀπὸ τοῦ 1734 ἔχομεν ἐπίσκοπον μνημιονευόμενον τὸν

Δανιήλ, ὃν διεδέξατο ὁ

Γαβριήλ (1740—1741) καὶ τοῦτον ὁ

Ἱερεμίας (1748—1758). Ἐγγραφα, ἰδιωτικῆς μᾶλλον φύσεως, ἀναφέρουσι τὸ ὄνομα τοῦ ἀνδρὸς τούτου ὡς ἐπισκόπου Σκύρου. Ἀξιόλογον γεγονός, συμβᾶν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ Ἱερεμίου, τυγχάνει ἡ ἀπαγόρευσις τῆς λιτανείας τῶν ἱερῶν εἰκόνων κατὰ τὴν μνήμην τοῦ Ἁγίου Γεωργίου. Εἶναι γνωστὸν πᾶσι τοῖς εἰδόσι τὴν θρησκευτικότητα τῶν κατοίκων τῆς νήσου ταύτης, ὅτι ἡ πρὸς τὸν Ἁγιον Γεώργιον εὐλάβεια ἀνέκαθεν ἦτο μεγίστη, ἐντεῦθεν δὲ καὶ τὰ πρὸς τοῦτον πάμπολλα ἀναθήματα. Ὅτι δὲ αὕτη ἦτο ἔτι μείζων εἰς παρεληλυθυῖαν ἐποχὴν δείκνυται καὶ ἐξ ἱστορικῶν προσέτι ἐγγράφων. Ὁ Ἐνετὸς διοικητὴς τῆς νήσου, ἀρχομένου τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος, ἐν ἀναφορᾷ πρὸς τὰς προϊσταμένας αὐτοῦ ἀρχάς, δυσθυμεῖ διὰ τὴν μὴ ἀνάλογον ἀπόδοσιν προϊόντων ἐκ τῶν εὐφόρων γαιῶν τῆς νήσου, ἅτε τῶν κατοίκων ταύτης, λόγῳ πολλῶν ἐκκλησιαστικῶν ἑορτῶν, μὴ ἐργαζομένων ἀνελλιπῶς· καὶ ἐπιλέγει «ἡμέραν δὲ παρ' ἡμέραν ἐτέλουν οἱ κάτοικοι ἑορτὴν τινα, ἐνατενίζοντες μετὰ σεβασμοῦ τὰς ὀνομαστάς θαυματουργοὺς εἰκόνας ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Ἀ-

¹ Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους Μητροπολίτης Ἀθηνῶν ἦτο ὁ Ἰάκωβος Β' (1713—1734). Πρὸβλ. Χ ρ υ σ ο σ τ ὶ μ ο υ Π α π α δ ο π ο ὕ λ ο υ Ἀ ρ χ ι ε π. Ἀ θ η ν ῶ ν, Ἡ Ἐκκλησία Ἀθηνῶν, σελ. 111.

² Τόμ. Α'. σελ. 315.

γίου Γεωργίου, ἃς καὶ αὐτοὶ οἱ Τοῦρκοι ἐθεώρουν προσῆκον νὰ ἐξευμενίσωσι διὰ δωρεῶν . . . »¹.

Καὶ ὄντως ἡ πρὸς τοῦτον πίστις εἶναι παμμεγίστη. Παράδοσίς τις ἀναφέρει, ὅτι ἡ εἰκὼν τούτου ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῆς εἰκονομαχίας, φεύγουσα δὴθεν τὸν ἀπηνῆ τῶν εἰκονοκλαστῶν διωγμὸν, μετηνέχθη εἰς Σκῦρον. Προϊόντος τοῦ χρόνου, οὐ μόνον ἡ πρὸς τὸν ἅγιον εὐλάβεια τῶν κατοίκων παρέμεινεν, ἀλλὰ καὶ διεδόθη ἡ πίστις πρὸς τὴν θαυματουργὸν τούτου δύναμιν εἰς τε τὴν νῆσον Εὐβοίαν τὴν κειμένην πλησιέστερον, καὶ εἰς τὰς πόλεις τῆς Μ. Ἀσίας, ἐκ τῶν ὁποίων πολλὰι χιλιάδες προσκυνητῶν συνέρρεον κατὰ τὴν ἐπέτειον τῆς ἑορτῆς. Πρὸ τῆς εὐρέσεως τῆς ἱερᾶς εἰκόνης τῆς Εὐαγγελιστρίας τῆς Τήνου, τὸ προσκύνημα τοῦτο ἦτο τὸ μᾶλλον πολυσύχναστον. Καὶ σήμερον τελεῖται μὲν ἐν πάσῃ μεγαλοπρεπείᾳ ἡ ἑορτὴ τοῦ ἁγίου ὑπὸ τε τῶν κατοίκων καὶ ἄλλων προσκυνητῶν, ἐρχομένων ἰδίᾳ ἐκ Κύμης καὶ τῶν περιχώρων αὐτῆς, ἐπικαλουμένων τὴν βοήθειαν καὶ προσδοκόντων μετὰ πεποιθήσεως, τῇ ἐπεμβάσει τοῦ ἁγίου, τὴν ἴασιν τῶν ἀσθενῶν, ἀλλὰ δὲν ἀποβαίνει πανελλήνιον προσκύνημα².

Ἡ θεία τοῦ ἁγίου ἡμῶν τοῦ Σκυριανοῦ μνήμη³ εἶναι συνδεδεμένη μὲ αὐτὴν ταύτην τὴν ἱστορίαν τῆς νήσου. Δὲν θὰ ἦτο παρακεκινδυνευμένον νὰ εἴπωμεν, ἡμεῖς τοῦλάχιστον πιστεύομεν τοῦτο ἀκραιδάντως, ὅτι ἀτονοῦσης πρὸς καιρὸν τῆς μνήμης τοῦ ἁγίου, ὅπερ οὐδέποτε θέλει συμβῆ, θὰ ἐξέλιπε καθ' ὀλοκληρίαν ἢ μετὰ τούτου συνδεθεῖσα ἔνδοξος τῆς νήσου ἱστορία. Τὰ ἄσματα τὰ ἀδόμητα κατὰ τὰς χαρμοσύνας τῶν κατοίκων ἡμέρας ἔχουσι συνδεθῆ ἄρρηκτως μετ' αὐτοῦ.

Καὶ εἰς προγενεστέρους οὐ πολὺ χρόνους, ἀλλὰ καὶ σήμερον εἰσέτι, μετὰ τὴν λιτανεῖαν τῆς προτεριάς τῆς ἑορτῆς τοῦ ἁγίου, διανέμεται τοῖς πιστοῖς οἶνος ἐκ πίθου, εὐρισκομένου ἐν τῷ μέσῳ τῆς αὐλῆς τῆς μονῆς. Πολλάκις ὅμως τὸ ὄραϊον τοῦτο ἔθιμον ἐτύγχανε μεγάλης ἐκμεταλλεύσεως παρὰ τινων. Εἰκάζομεν, ὅτι ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἐπισκόπου Ἰερεμίου θὰ συνέβησαν ἄτοπὰ τινα καὶ διὰ τοῦτο θὰ ἀνηνέχθη οὗτος τῇ μητρὶ Ἐκκλησίᾳ, ζητῶν ἔκδοσιν διαταγῆς, ἀπαγορευούσης τὴν λιτανεῖαν.

¹ Μ. Κωνσταντινίδου, "Ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 136—139. Λ. Παπαγεωργίου, "Ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 120—125 καὶ Ν. Ζωηροῦ πασᾶ. "Ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 14.

² Εὐχῆς ἔργον θὰ ἦτο, ἂν, ἐν συνδεδεασμένη ἐνεργείᾳ πάντων τῶν παραγόντων τῶν διὰ τὴν ἀναβίωσιν τῆς ἑορτῆς ταύτης ἐνδιαφερομένων, ἐπετυγγάνετο ἢ κατὰ τὴν ἐπέτειον τῆς μνήμης αὐτοῦ μετὰβασίς προσκυνητῶν καὶ ἐξ ἄλλων μερῶν τῆς Ἑλλάδος.

³ Περὶ τῆς Ἱστορίας τῆς Μονῆς τοῦ ἁγ. Γεωργίου, θεοῦ εὐδοκοῦντος, θέλομεν εἰδικῶς ἀσχοληθῆ μελλοντικῶς.

Εἰς τὸν κώδικα τῆς μονῆς ὑπάρχει ἡ ἐξῆς σχετικὴ πληροφορία : «ΑΣΨΝΕ=1755. Τὸν Ἰούλιον ἦλθεν γράμμα ἀπὸ τὸν Πατριάρχην τὸν κύριλλον¹ μὲ δεσμὸν φρικτόν, πλέον ἢ ἀγίαις εἰκόναϊς νάμιν ταῖς εὐγένουν καθὸς εἶταν σινήθια ἀπὸ τὸ παλαιὸν καὶ τοὺς ἔβγαναν, ἦλθεν πρωτίτερα τὸν μάιον τὸ αὐτὸ ἔτος ὁ ἅγιος Θηβῶν ἔξαρχος τῆς μεγάλης ἐκκλησίας διὰ βοήθεια, καὶ ἐκεῖνος ἄφησε δεσμὸν νὰ μὴν τοὺς ἐβγαίνουν καὶ ἔστω εἰς ἐνθύμησιν πάντων ἡμῶν»².

Τίς ὁ σκοπὸς τῆς ἀποστολῆς ἐξάρχου ὑπὸ τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας εἰς Σκυῖρον ἀγνοοῦμεν ἴσως ν' ἀπεστάλη πρὸς συλλογὴν ἐράων, ὡς δύνатаί τις νὰ εἰκάσῃ ἐκ τῆς λέξεως «βοήθεια».

Τοῦ Ἱερεμίου θανόντος ἢ παραιτηθέντος, ἐπὶ τὸν ἐπισκοπικὸν θρόνον ἀνέρχεται ὁ ἐκ Σκύρου καταγόμενος

Γερμανὸς (1759)³, οὗτινος διάδοχος τυγχάνει ὁ

Γρηγόριος (1761), τοῦ ὁποίου τὴν ἀμοιβήν, ὡς καὶ τοῦ διαδόχου του, καθορίζει ἡ Κοινότης, ὡς ἐμφαίνεται ἐκ σχετικοῦ ἐγγράφου.

Σεραφεῖμ (1764—1769), οὗτινος τὸ ὄνομα φέρεται εἰς ἰδιωτικὰ ἐγγραφα.

Ἀπὸ τοῦ ἔτους 1771 ἐπίσκοπος Σκύρου εἶναι ὁ

Ἰωάσαφ⁴ (1771—1793).

Ὁ Παπαγεωργίου ἀναγράφει ὅτι οὗτος διετέλεσεν ἐπίσκοπος ἀπὸ τοῦ 1768—1774⁵. Νομίζομεν ὅμως, ὅτι ἡ πληροφορία αὕτη δὲν ἀληθεύει, διότι τὸ 1793 (Αὐγούστου 14) εὐρίσκετο οὗτος ἐν τῇ ζωῇ ὡς ἐμφαίνεται ἐκ σχετικῶν ἐγγράφων.

¹ Κύριλλος Ε'. τὸ β'. (1752—1757). Ἴδε Μ. Γ ε δ ε ὡ ν, Πατριαρχικοὶ πίνακες, σελ. 644.

² Πλείονας πληροφορίας περὶ τῆς ἐορτῆς τοῦ ἁγίου Γεωργίου ὄρα Δ. Παπαγεωργίου, Ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 120—125 καὶ Μ. Κωνσταντινίδου, Ἐνθ' ἄν. σελ. 137. Ὁ ἀποσταλεὶς ἔξαρχος θὰ ἦτο ὁ Θηβῶν Ἀνθιμος. Βλ. Β. Μυστακίδου, Ἐνθ' ἄνωτ. ΙΒ'. σελ. 178.

³ Εἰς τὴν τελευταίαν σελίδα ἀχρονολογήτου προικοσυμφώνου διὰ νεωτέρας χειρὸς ἀναγράφεται, τότε : «ἀρχιερεῖς Σκύρου Γερμανὸς καὶ Καλλίνικος Σιβητιάνικος». Εἰς ἑτέραν σελίδα τοῦ αὐτοῦ προικοσυμφώνου ὑπάρχει γεγραμμένον καὶ τοῦτο : «κατὰ παράδοσιν τοῦ θεοῦ μου ἐκ μητρὸς ὀνομαζόμενος Δημήτρης Ἰωάννου Σιβήτος, ὅτι ἔχομεν ἐξ αἵματος συγγενεῖς ἀρχιερεῖς Σκύρου καὶ αὐτόχθονες κάτοικοι, δηλ. Γερμανὸς (Καλλίνικος) ὡς φαίνονται ἐκ τῶν προικοσυμφώνων μας ἐδώρησαν ἔκτοτε εἰς τοὺς προγενεστέρους συγγενεῖς μας κινήτην καὶ ἀκινήτην περιουσίαν».

⁴ Δ. Παπαγεωργίου, Ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 138.

⁵ Ἀρχιμ. Β. Ἀτέση, «Ἐγγραφα Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου Σκύρου» ἐν «Ἐκκλησία», Ἔτος ΙΖ', 1939, ἀριθ. φ. 23, σελ. 181.

Τοῦτον διεδέξατο ὁ ἐκ Σκύρου ἔλκων τὴν καταγωγὴν

Καλλίνικος¹ (1795) οὗτινος διάδοχος ἐγένετο ὁ ἐκ Κασσάνδρας ὁρμώμενος, ὁ καὶ διατελέσας τελευταῖος ἐπίσκοπος τῆς νήσου,

Γρηγόριος (1797—1837). Τινὲς ἀναφέρουσιν², ὅτι οὗτος ἀνῆλθεν εἰς τὸν ἐπισκοπικὸν θρόνον τῷ 1796. Ἡ πληροφορία ὅμως αὕτη ἐλέγχεται ἀβάσιμος καθ' ὅσον γράφων ὁ περὶ οὗ πρόκειται ἐπίσκοπος πρὸς τὸν Διοικητὴν Βορείων Σποράδων, εἰς ἀπάντησιν τῆς ὑπ' ἀριθ' 4237 προσκλήσεώς του, γνωρίζει «ὅτι κατὰ τὸ 1794 ἔτος ἔλαβεν τὸ τῆς ἀρχιερωσύνης ἀξίωμα καὶ παρέλαβεν τὰ εἰς τὴν ἐπισκοπὴν ἀφιερωθέντα . . . . .». Ὁ ἐπίσκοπος οὗτος, ὁ ἐπὶ τεσσαρακονταετίαν ποιμάνας τὴν θεόθεν αὐτῷ λαχοῦσαν παροικίαν, ὁ, σὺν τοῖς ἄλλοις, γνώστης τῆς Βυζαντινῆς Μουσικῆς καὶ μουσικοσυνθέτης, ηὐτύχησεν, ἵνα, κατὰ τὰ τελευταῖα τῆς ζωῆς αὐτοῦ ἔτη ἀναπνεύσῃ τὸν τῆς ἐλευθερίας ἀέρα. Ἡ πρὸς τὴν ἔννοιαν τῆς πατριδος ἀφοσίωσις τούτου ἀπετέλει τὸ κύριον μέλημα πάσης ἐνεργείας ἐν τῇ μικρᾷ αὐτοῦ ἐπαρχίᾳ.

Ἄλλὰ καὶ μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς ἐπαρχίας αὐτοῦ, εἰργάσθη ὁ Γρηγόριος πρὸς προαγωγὴν τῶν συμφερόντων καὶ τῆς πνευματικῆς καταστάσεως τῶν Σκυρίων ὑπὸ τὰς νέας συνθήκας. Οὕτως, ἔλαβεν ἐνεργὸν μέρος εἰς τὴν ἐκλογὴν πληρεξουσίων διὰ τὴν Ἐθνικὴν Συνέλευσιν, ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τοῦ παρατιθεμένου ἐγγράφου: «Λαβόντες σήμερον τὸ Ἴσον τῆς διαταγῆς τοῦ Σεβαστοῦ ὑπουργείου τοῦ Δικαίου τὸ ὑπ' ἀριθ. 1513 τὸ διακηρῦττον τὸν προσδιορισμὸν τῶν πληρεξουσίων διὰ τὴν Ἐθνικὴν Συνέλευσιν, περὶ τῆς ἐκλογῆς Παραστάτου καὶ περὶ τοῦ ἐπαρχιακοῦ κριτηρίου καὶ συνελθόντες ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἐκλέξαμεν τοὺς παρόντας προκρίτους τὸν τε τιμολογιώτατον κύριον Δημήτριον Τζικιούρη καὶ τὸν τιμιώτατον κύριον Κωνσταντῖνον σμποῦνον, πρὸς τοὺς ὁποίους αὐτοὺς καὶ δίδομεν πᾶσαν πληρεξουσιότητα εἰς ὅσα ἤθελον ἐκτελέσωσιν Ὅθεν καὶ εἰς τὴν περὶ τούτου διηνεκεῖ ἔνδειξιν καὶ βεβαίωσιν ἐγένετο καὶ τὸ παρὸν ἐνσφράγιστον, ἐνυπογεγραμμένον ἡμῶν Γράμμα καὶ ἐδόθη εἰς χεῖρας τῶν ανωειρημένων πληρεξουσίων μας. 1826 τῇ 17ῃ Ἰανουαρίου Ἐν Σκύρῳ. Σκύρου Γρηγόριος, ἡγούμενος τοῦ ἁγίου γεοργίου νεόφυτως, παπὰ οἰκονόμος, παπὰ Γιώργιος σακελάριος, παπα πρημυκίρης χαρτοφύλαξ, γεόργης ἀβλονήτι, διμυτρινικολακι καὶ γεροτας, νικολακις καραγιάνις καὶ γέροτας, σταματις χατζιθεοδορου γέροτας.»

¹ Παπαγεωργίου, Ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 139. Πρβλ. Κωνσταντῖνου Οἰκονόμου τοῦ ἐξ Οἰκονόμων, Ἐνθ' ἄνωτ. Β'. σελ. 6, ἐσφαλμένως ἀναφέροντος τὸν Καλλίνικον ὡς ἐπίσκοπον Σκύρου κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821.

² Δ Παπαγεωργίου, Ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 139. Ὅρα «Ἐκκλησία», Ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 309.

Ἄλλὰ καὶ διὰ τὴν ἴδρυσιν σχολείου ἐν Σκύρῳ ἐφρόντισεν ὁ Γρηγόριος ἀποστείλας ἔγγραφον σχετικὸν πρὸς «τὴν ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίου Ἐκπαιδεύσεως Γραμματείας»¹.

Μετὰ τὴν ἀνακήρυξιν τῆς Ἑλλάδος εἰς ἀνεξάρτητον Κράτος, ὡς γνωστόν, κατὰ Ἰούλιον τοῦ 1833, συνήλθεν ἐν Ναυπλίῳ ἡ συνέλευσις τῶν ἀρχιερέων τοῦ Κράτους², πρὸς ἔγκρισιν τῶν ὑπὸ τῆς ἐπταμελοῦς ἐπιτροπείας ἀποφασισθέντων περὶ ἀνακηρύξεως τοῦ αὐτοκεφάλου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Κατ' ἐκείνην παρήσαν μόνον 22 Ἀρχιερεῖς, τῶν λοιπῶν μὴ προσελθόντων λόγῳ διαφόρων αἰτίων. Ὁ Σκύρου Γρηγόριος φαίνεται, ὅτι δὲν παρέστη εἰς τὴν συνέλευσιν ἐκείνην, ἀφ' ἑνὸς μὲν λόγῳ ἡλικίας καὶ τοῦ ἀπομεμακρυσμένου τῆς ἐπαρχίας αὐτοῦ, ἀφ' ἑτέρου δέ, διότι εἶχεν ἀντίθετον γνώμην, ὡς πρὸς τὴν δοθεῖσαν κατεῦθυσιν, τῆς ἐπιλύσεως δηλονότι τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων, ἐντεῦθεν δὲ καὶ μετὰ πέντε ἄλλων ἀρχιερέων, δὲν ἔστειρεν ἀρχικῶς εἰς τὴν ὑπογραφὴν τοῦ πρωτοκόλλου τῶν ἀρχιερέων³. Ἄγνωστον ἡμῖν, ἂν μετὰ ταῦτα ὑπέγραψε τοῦτο· πάντως ἐκ τοῦ κατωτέρω παρατιθεμένου ἐγγράφου δείκνυται ἡ ὑποταγὴ αὐτοῦ πρὸς τὴν ὑπ' ἀριθ. 3/30/7/1833 ἐγκύκλιον διαταγὴν τῆς Ἱ. Συνόδου «πρὸς τοὺς σεβασμιωτάτους Μητροπολίτας, Ἀρχιεπισκόπους, Ἐπισκόπους καὶ Ἐκκλησιαστικοὺς Τοποτηρητὰς τοῦ Βασιλείου» τὴν σχετικὴν μὲ τὴν ἀνακήρυξιν τοῦ αὐτοκεφάλου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

Ἀριθ. 35
Ἐν Σκύρῳ τὴν 20 Ἰουνίου
1834

Βασιλείον τῆς Ἑλλάδος
Πρὸς τὴν Ἱερὰν Σύνοδον
τοῦ Βασιλείου
ἢ Ἐπισκοπὴ Σκύρου

Ἀναδεξαμένη τὴν ὑπ' ἀριθ. $\frac{1063}{505}$ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου ἐγκύκλιον καὶ κατ' ἐπανάληψιν τῆς ὑπ' Ἀριθ. 3 καὶ ἀπὸ 30 Ἰουλίου πρώτης ἐπιστολῆς παρελθόντος ἔτους εἰδοποιουμένης περὶ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλληνικῆς ἐκκλησίας καὶ τῆς συστάσεως τῆς Συνόδου, διὰ τῆς ὁποίας κατὰ τὸ παύσαν ἔτος κατὰ μῆνα αὐγούστον ἐπροσκάλεσα πάντας τοὺς περὶ ἐκκλησίας καὶ θρησκείας εἰλικρινῶς ἀγαθοὺς σκοποὺς ἔχοντας, ἐξηγήσασα ἀκριβῶς

¹ Σχετικὸν ἔγγραφον τῆς δημογεροντίας ἀπόκειται εἰς τὸ ἀρχεῖον τῆς Κοινότητος Σκύρου, ὅπερ καὶ θὰ δημοσιεύσωμεν ἀλλοχῶ.

² Χ ρ υ σ ο σ τ ὁ μ ο υ Π α π α δ ο π ο ὕ λ ο υ, Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, σελ. 96.

³ Χ ρ υ σ ο σ τ ὁ μ ο υ Μ π ο ὕ α Ἀ ρ χ ι μ. Σαμουὴλ Μητροπολίτης Αἰγίνης, σελ. 21.

τοῖς ἀπλουστέροις τὰ εἰρημμένα, διὰ τῆς ὁποίας, καὶ ἤδη ἅμα λαβοῦσα ταύτην ταυτοχρόνως δὲν ἐβράδυνεν ἀναπληροῦσα ὡσαύτως τὰ ὅσα διὰ τοῦ λήξαντος ἔτους διεκτέλεσεν, ἢ ὅποια καὶ θέλει πάντοτε διεκτελεῖ κοινοποιοῦσα πρὸς αὐτοὺς τὰ δέοντα καὶ ἀκριβῆ ἐξιίγησιν, ὑπ' ὅσιν τῆς ταύτης ἔχουσα ὑποφαίνεται βαθυσεβάστως

ὁ εὐπειθέστατος ἐπίσκοπος

Τ. Σ. Σκύρου Γρηγόριος

κοινοποιήσας πρὸς τὸν περὶ τῆς
ἀνεξαρτησίας τῆς ἑλληνικῆς ἐκ-
κλησίας, καὶ συστάσεως τῆς Ἱερᾶς Σ. λαὸν

Διὰ τῆς ψηφίσεως τοῦ ἀπὸ 21 Νοεμβρίου (3 Δεκεμβρίου) 1833 Διατάγματος, ἔδει ἕκαστος τῶν ἀνὰ τὴν Ἐπικράτειαν ἐπισκόπων νὰ δώσῃ τὸν διὰ τούτου καθιερωμένον ὄρκον. Τὸν τεῦθεν δέ, ἡ Ἱερὰ Σύνοδος, στοιχοῦσα ταῖς σχετικαῖς τοῦ, περὶ οὗ πρόκειται, Διατάγματος διατάξεις, ἐνετείλατο καὶ τῷ Σεβασμιωτάτῳ Εὐβοίας, ἵνα καλέσῃ τοὺς ὑπ' αὐτὸν Ἐπισκόπους, ἵνα δώσωσι τὸν νενομισμένον ὄρκον¹.

Τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος Συνοδικὸν ἔγγραφον ἔχει οὕτω :

Ἄριθ. Πρωτ. 280—327 170

Τὴν 13-10-βρίου 1833 Ναύπλιον.

Ἡ Σύνοδος

πρὸς τὸν Μητροπολίτην Ἁγίου Εὐβοίας

Κατὰ συνέπειαν τῶν ἐμπερικλειομένων Συνοδικῶν ἐγγράφων ἐπιφορτίξεσθε νὰ προσκαλέσητε καὶ ὁ ἴδιος τοὺς ἐπισκόπους Σκοπέλου καὶ Σκύρου καὶ τὸν Μητροπολίτην Καρυστίας, διὰ νὰ δώσουν ἐνώπιον τῆς Σεβασμιότητός σας τὸν ὄρκον τῆς ὑπηρεσίας των κατὰ τὸ Β'. ἄρθρον τοῦ ἀπὸ 21 Νοεμβρίου (3 Δεκεμβρίου) Βασιλικοῦ Διατάγματος, συμφώνως μὲ τὸ ἐπισυναπτόμενον σχέδιον πρωτοκόλλου, τοῦ ὁποίου ἀντίγραφα ἰσάριθμα μὲ τοὺς εἰρημένους, ὑπογεγραμμένα ἕκαστον ἀπὸ τὸν δίδοντα τὸν ὄρκον, ἀπὸ τὴν Σεβασμιότητά σας καὶ τὸν παρευρεθησόμενον εἰς τὴν ὄρκο

¹ Ὁ ὄρκος, ὃν ἔδιδον ἐγγράφως οἱ διοριζόμενοι ἀρχιερεῖς, ἦτο ὁ ἑξῆς: «Ὁμνύω ἀκριβῆ ἐκτέλεσιν τῶν ἐμπιστευθέντων μοι χρεῶν κατὰ τοὺς Ἱεροὺς Κανόνας καὶ τὰς βασιλικὰς διαταγὰς καὶ ὑποταγὴν εἰς τὴν παρὰ τοῦ Βασιλέως διορισμένην Ἱ. Σύνοδον, ὡς εἰς ὑπερτάτην Ἐκκλησιαστικὴν Ἀρχὴν τοῦ Βασιλείου.» Κάτωθεν δὲ τούτου ὑπέγραφον ὁ «ἐνορκωθεὶς» ἐπίσκοπος, ὁ Πρόεδρος τῆς Ἱ. Συνόδου καὶ ὁ παρευρεθεὶς κατὰ τὴν «ὄρκοδοσίαν» ἱερεὺς.

δοσίαν ἱερέα, θέλετε διευθύνει μ' ἀναφοράν σας πρὸς τὴν Σύνοδον.

Τὰ μέλη

ὁ *Κορίνθου κύριλλος πρόεδρος*
 ὁ *Θήρας Ζαχαρίας*
 ὁ *Ἀργολίδος Κύριλλος*
 ὁ *Μεσσήνης Ἰωσήφ*
 ὁ *Κυκλάδων Ἄνθιμος*

Καὶ διὰ τοῦ παρὰ πόδας δὲ ταυταρίθμου καὶ ταυτοχρόνου ἐγγράφου ἢ Ἱερά Σύνοδος, ἐνετείλατο τοῖς Σεβασμιωτάτοις ἐπισκόποις Σκοπέλου καὶ Σκύρου καὶ τῷ Μητροπολίτῃ Καρυστίας, ὑποκειμένοις τῷ Εὐβοίας, ὅπως μεταβῶσιν εἰς Χαλκίδα, ἔδραν τῆς πρωτεύουσας τοῦ Νομοῦ, καὶ ὁρκισθῶσι, συμφώνως τῷ ἄρθρῳ τοῦ περὶ οὗ Β. Διατάγματος.

Ἄριθ. Πρωτ. 280—327

Ἄριθ. Διεκ. Σκοπέλου Ἐπ. 171

Σκύρου Ἐπ. 172

Καρυστίας Μητρ. 173

Τὴν 13ην 10-βρίου 1838 Ναύπλιον

Πρὸς τὸν Ἅγιον Σκοπέλου, Σκύρου καὶ Καρυστίας

Δυνάμει τοῦ Β'. ἄρθρου τοῦ ἀπὸ 21 Νοεμβρίου (3 δεκεμβρίου) Β. Διατάγματος προσκαλεῖσθε νὰ παρευρεθῆτε εἰς τὴν καθέδραν τῆς ἐπισκοπῆς Εὐβοίας, διὰ νὰ δώσητε τὸν ὄρκον τῆς ὑπηρεσίας σας ἐνόπιον τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Εὐβοίας.

Τὰ μέλη

ὁ *Κορίνθου Κύριλλος πρόεδρος*
 ὁ *Ἀργολίδος Κύριλλος*
 ὁ *Μεσσήνης Ἰωσήφ*
 ὁ *Κυκλάδων Ἄνθιμος*

Ἐπὶ τῶν ὡς ἄνω ἐγγράφων τῆς Ἱ. Συνόδου ὁ Εὐβοίας ἀπίντησεν οὕτως.

Ἄριθ. 79.

27 Ἰανουαρίου 1834. Ἐν Χαλκίδι

Πρὸς τὴν Ἱεράν Σύνοδον τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος

Τὰς ὑπ' ἀριθ. 134/135 καὶ 172 διαταγὰς τῆς Ἱεράς Συνόδου πρὸς τὸν Σκύρου καὶ πρὸς τὸν Σκοπέλου, περὶ τῆς προσκλήσεως τοῦ κανονικοῦ ὄρκου τῆς ὑπηρεσίας των ἀμέσως φθάσας ἐνταῦθα ἐξαπέστειλα αὐτοῖς ἐσωκλείστως εἰς γράμματά μου. Ἄλλ' ὁ μὲν Σκοπέλου, προβάλλον ἄσθε-

νείας γήρατος αὐτοῦ, κατὰ διαταγὴν τῆς Β. Γραμ. τοῦ ἐσωτερικῶν καὶ ἔλεος τῆς Β. ἐνταῦθα Νομαρχίας, ἐμπόδισε τὸν ἐρχομὸν αὐτοῦ, καὶ ἐδόθη αὐτῷ εἰς τὸ Ἐπαρχεῖον Σκοπέλου ὁ ὄρκος τῆς ὑπηρεσίας αὐτοῦ. Ὅμοίως καὶ ὁ Σκύρου ἀνέβαλε τὸν ἐρχομὸν τοῦ ἄρχι τῆς ἀνοίξεως, προβάλλων ἀσθένειαν καὶ γῆρας. Τοῦ δὲ Καρυστίας οὔτε γράμμα εἶδον εἰσέτι, οὐδὲ περὶ αὐτοῦ οἶδα. Ταῦτα περὶ αὐτῶν καὶ εὐσεβῆστος μένω.

Τ. Σ. ὁ Εὐβοίας Ἀνθιμος¹

Πότε ἀπέθανεν ὁ ἐπὶ τεσσαρακονταετίαν ποιμάνας τὴν ἐπισκοπὴν Σκύρου Γρηγόριος γνωρίζομεν ἐξ ἐγγράφου τοῦ ἱερέως Δημητρίου (Σαμιώτου)², ἔχοντος οὕτως:

«Πρὸς τὴν σεβασμίαν καὶ ἱερὰν σύνοδον

Ἐκρίνα χρέος μου τοῦ νὰ ἐξαιτήσω πρῶτον τὰς ἀγίας τῆς εὐχάς, ἐπομένως καὶ νὰ δηλώσω τὸν θάνατον τοῦ Σεβασμιωτάτου ἡμῶν Ἐπισκόπου Σκύρου, ὅστις, πάσχων πρὸ πολλοῦ ἀπὸ γηρατεία, ἔπνεε τὰ ὀλίθια κατὰ τὰς 3 τοῦ τρέχοντος περὶ 4ην ὥραν τῆς νυκτός, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐλθὼν ὁ ἀνεπιός του μοι εἶπε διὰ νὰ ὑπάγω ἐκεῖ, ἐνῶ δὲ ὑπῆγα ἔφθασεν εὐθὺς ὁ τε δῆμαρχος καὶ εἰρηνοδίκης μετὰ τοῦ γραμματέως του, ἐφέραμεν δὲ καὶ τὸν ἰατρὸν πρὸς βοήθειάν του, ἀλλὰ χωρὶς πλέον νὰ ἠμπορέσῃ νὰ μᾶς ὁμιλήσῃ ἐτελείωσε μετὰ τῆς ἡμισείας ὥρας. Ὅθεν παρασταθεὶς ἐγὼ ἐδιόρθωσα ἰδίαις χερσὶ ποιήσας τὰ ἔθιμα τῆς ταφῆς του³. Εἶτα διὰ τὸ ἀσφαλέστερον ἐσφραγίσσαμεν τὸν ὄντα του καὶ μαγαζί του διὰ τῶν αὐτῶν ἀρχῶν καὶ ἀνεχωρήσαμεν περὶ τὴν δεκάτην ὥραν τῆς νυκτός μετὰ τὴν ταφὴν του ὑπῆγα πάλιν μετὰ τῶν ἰδίων ἀρχῶν καὶ κατεγράψαμεν τὰ πράγματα, παρόντων καὶ τῶν συγγενῶν του καὶ ἐσφραγίσσαμεν πάλιν τὸν ὄντα του καὶ μαγαζί του καὶ μένουσιν ἐσφραγισμένα.

Ταῦτα μὲν εἰδειτικῶς μένω δὲ μὲ βαθυτάτον σέβας.

Ἐν Σκύρῳ τῇ 7 Μαρτίου 1817

«Ὁ ἐν ἱερεῦσιν οἰκονόμος Παπαδημήτριος»

¹ Διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 136/3-1836 ἐγγράφου ὑπέβαλε πρωτόκολλον ὀρκωμοσίας τοῦ Καρυστίας. Ἐκ τοῦ ἀρχείου τῆς Ἱερᾶς Συνόδου δὲν ἐμφαίνεται, ἂν ὑπεβλήθησαν καὶ ὅμοια τῶν ἐπισκόπων Σκύρου καὶ Σκοπέλου.

² Οὗτος ἐθεωρεῖτο, μετὰ τῶν Σκυρίων λογίων Ἀρχιμανδριτῶν Σεραφεῖμ καὶ Μακαρίου Βαρλαάμ, ὡς εἰς τῶν σημαινόντων μετὰ τῶν Σκυρίων.

³ Κατὰ τὸν Μ. Κωνσταντίνιδην, Ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 82, ἐτάφη ἐντὸς τοῦ Νάρθηκος τοῦ ἐπισκοπικοῦ ναοῦ.

Ἄλλὰ καὶ ἡ ἐπὶ τῶν «Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίου Ἐκπαιδεύσεως Γραμματεία», διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 11554/79118/3/1837 ἐγγράφου, κατόπιν τοιοῦτου τοῦ Διοικητοῦ Καρυστίας, χρονολογουμένου ἀπὸ 10 Μαρτίου 1837, γνωρίζει τῇ Ἱερᾷ Συνόδῳ τὸν θάνατον τοῦ ἀνδρὸς τούτου.

Ἡ Ἱερὰ Σύνοδος πληροφορηθεῖσα τὸν θάνατον τοῦ τε ἐπισκόπου Σκύρου καὶ τοῦ Ἄνδρου Σωφρονίου¹, ἀνηρέθη δι' ἐγγράφου αὐτῆς τῇ ἐπὶ «τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίου Ἐκπαιδεύσεως Γραμματεία», δι' οὗ, συμφώνως τοῖς ἱεροῖς κανόσι καὶ τῇ καθ' ὅλου ἐκκλησιαστικῇ παραδόσει, παρεκάλει, ἵνα ἐν ταῖς ἐπισκοπαῖς ταύταις κατασταθῶσιν ἄξιοι πνευματικοὶ ποιμένες, ἅτε, τῆς δι' ἐπισκοπικῶν ἐπιτροπῶν διοικήσεως χηρεούσης ἐπισκοπῆς, τὸ μὲν ἀντιβαινούσης τοῖς Ἱεροῖς Κανόσι τὸ δὲ ζημιούσης τὴν καθ' ὅλου συνείδησιν τῆς Ἐκκλησίας.

Ἐκ τοῦ ἐγγράφου διαφαίνεται, ὅτι μετὰ τῆς ἐκκλησίας καὶ πολιτείας ὑπῆρχε διαφορὰ γνώμων, ὡς πρὸς τὴν πλήρωσιν τῶν χηρευουσῶν ἐπισκοπῶν, ἐντεῦθεν δὲ τὸ ζήτημα τοῦτο παρέμεινεν ἀκαθόριστον, τῆς Ἱερᾶς Συνόδου ζητούσης δι' ἐπανειλημμένων ἀναφορῶν τὴν κατάργησιν τῶν προσωρινῶν ἐδρῶν², ὑφ' ἧς ὑπῆρχθη καὶ ἡ ἐπισκοπὴ Σκύρου, καὶ τὸν καθορισμὸν τῶν ὁρίων τῶν ἐπισκοπῶν «ἀμεταθέτως καὶ ἀμετακινήτως».

Δὲν παρήλθε δεκαπενθήμερον ἀφ' ἧς ἡ Σύνοδος ἀπῆτει παρὰ τῆς Γραμματείας τῶν Ἐκκλησιαστικῶν τὴν πλήρωσιν τῶν χηρευουσῶν ἐδρῶν Σκύρου καὶ Ἄνδρου, ὅτε ἐν τῇ συνεδρίᾳ αὐτῆς τῆς 9 Ἀπριλίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἀποφασίζει καὶ διορίζει «εἰς Ἐκκλησιαστικὴν Ἐπιτροπὴν καὶ διεύθυνσιν προσωρινῶς τῆς Ἐπισκοπῆς Σκύρου» τὸν ἀρχιμ. Σεραφεῖμ καὶ τὸν οἰκονόμον Δημήτριον, ὧν τὸν διορισμὸν γνωρίζει τῇ εἰρημένῃ Γραμματείᾳ διὰ τοῦ κατωτέρω ἐγγράφου :

«Ἀριθ. Πρωτ. 5603—5605

Ἄριθ. διεκ. 194

Ἐν Ἀθήναις τὴν 12 Ἀπριλίου 1837

Ἡ Σύνοδος

Πρὸς τὴν Γραμματείαν κλπ.

Ἐπὶ τῶν ὑπ' ἀριθ. 11554/701 καὶ 11644/807 ἐγγράφων.

Ἡ Σύνοδος πληροφορηθεῖσα ἐπισίμως τὴν ἀποβίωσιν τῶν κατὰ τὸ

¹ Ὁ ἀπὸ Μυρθίνης Σωφρόνιος κατασταθεὶς ἐπίσκοπος Ἄνδρου τῇ 16/28 Μαρτίου 1836 παρέμεινεν ἐπισκοπεύων μέχρι τῆς 16 Φεβρουαρίου τοῦ ἐπομένου ἔτους.

² Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου Ἀρχιεπ. Ἀθηνῶν, Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, σελ. 298.

Αἰγαῖον Σ. Σ. Ἐπισκόπων τοῦ τε Ἄνδρου κ. Σωφρονίου καὶ τοῦ Σκύρου κ. Γρηγορίου, διώρισεν ἐκκλησιαστικούς ἐπιτρόπους, εἰς μὲν τὴν Ἐπισκοπὴν Ἄνδρου τὸν πρεσβύτερον Ἰάκωβον Κωνσταντίνου, τὸν Ἱερομόναχον Παγκράτιον Νέρην καὶ τὸν Ἱεροδιάκονον Γρηγόριον Ροῦδην, εἰς δὲ τὴν Ἐπισκοπὴν Σκύρου τὸν Ἀρχιμ. κ. Σεραφεῖμ¹ καὶ τὸν Πρεσβύτερον καὶ Οἰκονόμον Δημήτριον, εἰς τὴν πνευματικὴν διεξαγωγὴν καὶ προστασίαν τῶν περὶ ὧν ὁ λόγος χηρευουσῶν ἤδη δύο ἐπισκοπῶν τούτων προσωρινῶς μέχρις ὅτου ἀποφασισθῶσι τὰ περὶ αὐτῶν ὀριστικώτερον.

Ἡ Σύνοδος ὄθεν, ἐνῶ γνωστοποιεῖ τούτο πρὸς τὴν Β. ταύτην Γραμματεῖαν, παρακαλεῖ αὐτὴν νὰ γνωστοποιήσῃ αὐτὸ τοῦτο καὶ πρὸς τὰς ἀρμοδίους πολιτικὰς καὶ δικαστικὰς ἀρχὰς καὶ συγχρόνως νὰ διατάξῃ αὐτὰς εἰς τὴν ἀναγνώρισιν αὐτῶν καὶ εἰς τὴν σύμπραξιν καθόσον ἀπαιτεῖται εἰς τὰς ἐργασίας τούτων.

ὁ Κυνοῦρίας Διονύσιος, πρόεδρος

† ὁ Ἀττικῆς Νεόφυτος

† ὁ πρώην Ἡλείας Ἰωνᾶς

ὁ Κυκλάδων Ἄνθιμος»

Ἄλλὰ καὶ διὰ ταυτοχρόνου διαταγῆς αὐτῆς γνωρίζει τῷ τε ἀρχιμ. Σεραφεῖμ καὶ τῷ οἰκονόμῳ Δημητρίῳ τὸν διορισμὸν αὐτῶν ὡς μελῶν τῆς Ἐπισκοπικῆς Ἐπιτροπῆς, ἀποστέλλασα καὶ ὀδηγίας περὶ τῆς διεξαγωγῆς τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς².

«*Αριθ. 5577—5603*

Ἀριθ. Δεκ. 195

Ἐν Ἀθήναις τῇ 12 Ἀπριλίου 1839

Βασιλεῖον τῆς Ἑλλάδος

Ἡ Ἱερά Σύνοδος τοῦ Βασιλείου

Πρὸς τὸν

*Ἀρχ. κ. Σεραφεῖμ καὶ τὸν πρεσβύτερον καὶ οἰκονόμον
τῆς Νήσου Σκύρου Δημήτριον*

Ἐπειδὴ ὁ Σεβασμιώτατος Ἐπίσκοπος Σκύρου Γρηγόριος πρὸς Κύ-

¹ Οὗτος, καταγόμενος ἐκ Σκύρου, ἐμνήθη εἰς τὰ τῆς Φιλικῆς Ἑταιρίας ὑπὸ τοῦ Γρ. Δικαίου, χορηγῶν γενναιοτάτην χρηματικὴν συνδρομὴν ὑπὲρ τῆς ἐπιτυχοῦς ἐκβάσεως τῶν σκοπῶν αὐτῆς. Ὅρα Μ. Κωνσταντινίδου, Ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 120.

² Διὰ τοῦ δημοσιευθέντος δὲ βραδύτερον τοῦ 1852 Σ'. Νόμου, καθωρίσθησαν ἐπακριβῶς τὰ καθήκοντα τῶν ἐπισκοπικῶν ἐπιτροπῶν, ὡς καὶ διὰ τῆς ἀπὸ 10 Μαΐου 1886 ἀποφάσεως τῆς Ἱ. Συνόδου. Πρβλ. Στεφ. Γιαννοπούλου ἀρχιμ., Ἐνθ' ἄνωτ. σ. 58 καὶ 247.

ριον ἐξεδήμησε καὶ τὰ ἐκκλησιαστικά πράγματα τῆς Ἐπισκοπῆς Σκύρου μένουσιν ἤδη χωρὶς τινος ἐκκλησιαστικῆς προστασίας, ἡ Σύνοδος, προνοοῦσα περὶ τούτων, μέχρις οὗτοῦ ἀποφασισθῶσι τὰ περὶ αὐτῆς ὀριστικώτερον, ἐμπιστεύεται πρὸς ὑμᾶς προσωρινῶς τὴν πνευματικὴν αὐτῆς διεξαγωγὴν καὶ προστασίαν. Ὅθεν, ἐν ᾧ σᾶς ἀναγγέλλει τοῦτο ἐπισήμως ἡ Σύνοδος, σᾶς προσκαλεῖ συγχρόνως νὰ συνέλθητε ἐπὶ τὸ αὐτὸ καὶ νὰ κάμητε ἔναρξιν τῶν ἐργασιῶν σας, ἔχοντες βάσιν ἐπ' αὐτῶν τὰς ἐπισημημένας ὁδηγίας¹.

Καὶ ταῦτα κατ' ἔγκρισιν
ὁ Κυνουρίας Διονύσιος, πρόεδρος
 † **ὁ Ἀττικῆς Νεόφυτος**
 † **ὁ πρώην Ἡλείας Ἰωνᾶς**
 † **ὁ Κυκλάδων Ἀνθιμος»**

Τ. Σ. Ὁ Γραμματεὺς
Θ. Φαρμακίδης

*Περὶ τῆς πνευματικῆς διεξαγωγῆς
 Ἐπισκοπῆς Σκύρου*

Ὁ δ η γ ι α ι

Πρὸς τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Ἐπιτροπὴν τῆς Ἐπισκοπῆς Σκύρου.

α') Συνελθούσα εἰς τὴν καθέδραν τῆς Ἐπισκοπῆς νὰ γνωστοποιήσῃ κατὰ συνέπειαν τῆς πρὸς αὐτὴν διαταγῆς τῆς Συνόδου πρὸς ἅπαντα τὸν κληρὸν τῆς Ἐπισκοπῆς Σκύρου, καὶ ἰδιαιτέρως πρὸς ὅλους τοὺς διωρισμένους Ἐκκλησιαστικοὺς Ἐπιτρόπους τὸν διορισμὸν της.

β') Νὰ συνεδριάξῃ δις τοῦλάχιστον τῆς ἑβδομάδος, κρατοῦσα πρακτικὰ τῶν συνεδριάσεων της καὶ ἀριθμὸν εἰς τὰ παρ' αὐτῆς, ὡς ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς ἐκδιδόμενα ἔγγραφα, ὑπογραφόμενα καὶ παρὰ τῶν δύο.

γ') Νὰ ἐπαγρυπνῇ εἰς τὴν διατήρησιν τῆς εὐταξίας ἐν γένει τοῦ κληρῶν.

δ') Ὅσαίς ἀμαρτίῃσι κληρικὸς ὡς πρὸς τὸ ἐκκλησιαστικόν, νὰ καταμηνύεται ἀμέσως πρὸς τὴν Σύνοδον καὶ πρὶν ἢ Ἐπιτροπὴ λάβῃ διαταγὴν παρ' αὐτῆς περὶ αὐτοῦ δὲν ἔχει τὴν ἄδειαν νὰ ἐνεργήσῃ τι ἀφ' ἑαυτῆς.

ε') Νὰ ἐκδίδῃ ἀδείας γάμων, καὶ τούτων νὰ κρατῇ ἀκριβῆ κατάλογον μετὰ σημειώσεως τῶν προσώπων καὶ τῆς ἡμερομηνίας.

Τὸ αὐτὸ θέλουσι πράττει καὶ οἱ κατὰ μέρος ἐκκλησιαστικοὶ Ἐπιτροποὶ, εἰὰν ὑπάρχουσι τοιοῦτοι, καὶ ἐκδίδουσιν ἀδείας γάμων.

Ἄλλ' ὀφείλει νὰ διατηρῆ ὡς πρὸς τὸν γάμον ἀκριβῶς τοὺς κανόνας καὶ τὰς διατυπώσεις τῆς ἐκκλησίας, καὶ ἂν ποτε προκύψῃ ἀπορία τις, θέλει ἀναφέρεσθαι περιστατωμένως περὶ τούτου πρὸς τὴν Σύνοδον, ζητοῦσα παρ' αὐτῆς τὴν λύσιν καθὼς καὶ εἰς πᾶσαν ἄλλην ἐκκλησιαστικὴν ὑπόθεσιν ἀποροῦσα, τὸ αὐτὸ θέλει πράττει.

στ') Νὰ φροντίξῃ ἐγκαίρως περὶ τῆς ἐκτελέσεως τῶν διαταγῶν τῆς Συνόδου, καὶ ν' ἀναφέρεται πρὸς αὐτὴν περὶ τοῦ ἀποτελέσματος.

ζ') Νὰ φροντίξῃ περὶ τῆς διατηρήσεως ἐν γένει τῶν καθεστώτων τῆς Ἐκκλησίας κατὰ τὰ ἀνέκαθεν παραδεδεγμένα καὶ νὰ μὴ συγχωρῆ τὴν παραμικρὰν τυχὸν παράβασιν.

η') Θέλει κρατεῖ καταγραφὴν τῶν συναγομένων ἐπισκοπικῶν δικαιωμάτων ἀφ' ἧς ἡμέρας διορίζεται, καθὼς καὶ τῶν ἐκ τούτων ἐξόδων τῆς ὑπηρεσίας διότι θέλει δώσει λόγον περὶ τούτων.

Ὅλος ὁ κληρὸς τῆς Ἐπισκοπῆς Σκύρου θέλει μνημονεύει τὴν Σύνοδον.

ὁ Κυνουρίας Διονύσιος, πρόεδρος

† ὁ Ἀττικῆς Νεόφυτος † ὁ πρώην Ἡλείας Ἰωάννης

ὁ Κυνκλάδων Ἀνθιμος

Ὁ Γραμματεὺς

Τ. Σ.

Θ. Φαρμακίδης

Δυστυχῶς αἱ συνεχεῖς τῶν μελῶν τῆς ἐπισκοπικῆς ταύτης ἐπιτροπῆς διαφωνίαι ἠνάγκασαν τὴν Ἱ. Σύνοδον ἵνα, μετὰ συζήτησιν ἐν ἐπανειλημμέναις αὐτῆς συνεδρίαις, προβῆ εἰς τὴν ἀντικατάστασιν ταύτης καί, δι' ἀποφάσεως ληφθείσης ἐν τῇ κατὰ τὴν 24 Νοεμβρίου 1837 συνεδρίᾳ αὐτῆς διορίσῃ τὸν Ἱερομόναχον Βαβλαῦμ Μακάριον ὡς ἐπισκοπικὸν ἐπίτροπον, ἀποστείλασα πρὸς αὐτὸν καὶ τὰ διοριστήρια αὐτῆς γράμματα ἔχοντα οὕτω.

Ἄριθ. Πρ. 6324

Ἄριθ. διεκ. 612

Ἐν Ἀθήναις τὴν 27 Νοεμβρίου 1837

Ἡ Σύνοδος

Πρὸς τὸν Ἱερομόναχον Μακάριον Βαβλαῦμ

Ἐπειδὴ ὁ ἀρχιμανδρίτης Σεραφεῖμ καὶ ὁ πρεσβύτερος Δημήτριος Οἰκονόμος, οἱ συγκροτοῦντες τὴν κατὰ τὴν ἐπισκοπὴν Σκύρου ἐκκλησιαστικὴν ἐπιτροπὴν ἔπαυσαν κατὰ διαταγὴν Συνοδικὴν ἐκ τῶν χρεῶν των, ἡ Σύνοδος πληροφορουμένη περὶ τῆς ἱκανότητός σας καὶ τῆς περὶ τὰ ἐκκλησιαστικὰ ἐμπειρίας σας, σᾶς διορίζει ἀντ' αὐτῶν ἐκκλησιαστικὸν ἐπίτροπον

εἰς τὴν ἐπισκοπὴν Σκύρου, καὶ σᾶς ἐμπιστεύεται προσωρινῶς τὴν πνευματικὴν αὐτῆς διεύθυνσιν καὶ διεξαγωγὴν. Ὅθεν ἐν ᾧ ἡ Σύνοδος σᾶς ἀναγγέλλει τοῦτο, σᾶς προσκαλεῖ συγχρόνως ν' ἀπέλθῃτε ὅσον τάχος εἰς τὰ χρέη σας, καὶ δυνάμει τῆς πρὸς τοὺς εἰρημένους ἐμπερικλειομένης Συνοδικῆς διαταγῆς νὰ ζητήσητε καὶ λάβητε παρ' αὐτῶν ὅλα τὰ εἰς χεῖρας των ἀπὸ τὴν ἡμέραν τοῦ διορισμοῦ των πρακτικὰ καὶ ἔγγραφα καὶ τὰ ὑπὸ τῶν ἐπισκοπικῶν δικαιωμάτων καὶ γάμων συναχθέντα χρήματα καὶ νὰ κάμῃτε ἕναρξιν τῶν ἐργασιῶν σας, βάσιν ἔχοντες ἐπ' αὐτῶν τὰς ἐπισυνημιμένας ἐνταῦθα ὁδηγίας¹ ἐπομένως δὲ προσκαλεισθε, νὰ ἐξετάσητε καὶ ν' ἀναφέρητε πρὸς τὴν Σύνοδον περὶ τῆς καταστάσεως τοῦ κλήρου τῆς ἐπισκοπῆς Σκύρου, καὶ ἰδίως περὶ τοῦ Ἱερομονάχου Λαμιανοῦ, ἡφμεροῦ τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Γεωργίου, ὁποίας διαγωγῆς εἶναι.

Καὶ ταῦτα κατ' ἔγκρισιν

ὁ *Κυνοῦρίας Διονύσιος, πρόεδρος*

ὁ *Ἀττικῆς Νεόφυτος, ὁ Σελλασίας Θεοδώρητος*

ὁ *Κυκλάδων Ἀνθιμος*

ὁ *Φωκίδος Νεόφυτος*

Ἐθεωρήθη

Ἐν Ἀθήναις τὴν 27 Νοεμβρίου 1837

Ὁ Π. ρ. τ. Ι. Σ. Β. Ἐπίτροπος

Κ. Μανούσης

Διὰ ταῦτοχρόνων δὲ καὶ ταῦταρίθμων ἐγγράφων, ἐχόντων οὕτως, ἐγνωστοποίησε τῇ τε ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Γραμματεία καὶ τοῖς μέλεσι τῆς προλαβούσης ἐπισκοπικῆς ἐπιτροπῆς τὴν ἐπελθοῦσαν μεταβολὴν ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ διοικήσει τῆς εἰρημένης ἐπισκοπῆς.

Ἀριθ. Πρ. 6324

Ἀριθ. Διεκ. 613

Ἐν Ἀθήναις τὴν 27 Νοεμβρίου 1837

Ἡ Σύνοδος

Πρὸς τὴν Γραμ. κ.λ.π.

Περὶ τοῦ διορισμοῦ τοῦ Ἱερομ. Μαζαρίου Βαρολάμ ὡς ἐκκλ. ἐπιτρόπου εἰς τὴν ἐπισκοπὴν Σκύρου

Ἐπειδὴ τὰ διορισθέντα μέλη, ὅτε Ἀρχιμανδρίτης Σεραφεῖμ, καὶ ὁ

¹ Αἱ ὁδηγίαι, ἐκτὸς ἐλαχίστων λεπτομερειῶν, εἶναι αἱ αὐταὶ αἱ δοθεῖσαι καὶ πρὸς τὴν προλαβούσαν Ἐπισκοπικὴν Ἐπιτροπὴν.

πρεσβύτερος Δημήτριος Οἰκονόμος, τῆς κατὰ τὴν ἐπισκοπὴν Σκύρου ἐκκλησιαστικῆς ἐπιτροπῆς ἀπὸ τοῦ διορισμοῦ των μέχρι σήμερον δὲν ἐσυμβιβάσθησαν ποτὲ πρὸς ἀλλήλους, καὶ ὡς ἐκ τούτου αἱ ἐκκλησιαστικαὶ ὑποθέσεις τῆς ἐπισκοπῆς ἐκείνης παρημελοῦντο, ἢ Σύνοδος ἐκρινεν εὐλογον νὰ παύσῃ αὐτοὺς, καὶ ἀντ' αὐτῶν νὰ διορίσῃ ἐκκλησιαστικὸν ἐπίτροπον τὸν Ἱερομόναχον κύριον Μακάριον Βαβλαὰμ ἐκ Σκύρου, ὡς ἄνθρωπον μὲ ἱκανότητα καὶ περὶ τὰ ἐκκλησιαστικά ἔμπειρον, καὶ νὰ ἐμπιστευθῇ πρὸς αὐτὸν προσωρινῶς τὴν πνευματικὴν διεύθυνσιν τῆς ἐπισκοπῆς ἐκείνης ὅθεν γνωστοποιεῖται τοῦτο πρὸς τὴν Β. ταύτην Γραμματεῖαν παρακαλουμένην, νὰ διατάξῃ τὴν ἀρμοδίαν διοικητικὴν πολιτικὴν ἀρχὴν νὰ τὸν γνωρίσῃ ὡς τοιοῦτον.

ὁ Κυνουρίας Διονύσιος, πρόεδρος
ὁ Ἀττικῆς Νεόφυτος, ὁ Σελλασίας Θεοδώρητος
ὁ Κυκλάδων Ἀνθίμος
ὁ Φωκίδος Νεόφυτος

Ἄριθ. 6324

Ἄριθ. Διεκ. 611

Ἐν Ἀθήναις τὴν 27 Νοεμβρίου 1837

Βασίλειον τῆς Ἑλλάδος
Ἡ Ἱερὰ Σύνοδος τοῦ Βασιλείου
Πρὸς

Τὸν Ἀρχιμ. κ. Σεραφεῖμ καὶ τὸν πρεσβύτερον κ. Δημήτριον Οἰκονόμον
Ἡ Ἱερὰ Σύνοδος διώρισεν ἀντ' ὑμῶν τὸν Ἱερομόναχον κ. Μακάριον Βαβλαὰμ ἐκκλησιαστικὸν ἐπίτροπον καὶ ἐνεπιστεύθη ἤδη προσωρινῶς πρὸς αὐτὸν τὴν διεύθυνσιν τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων τῆς χηρευούσης ἐπισκοπῆς Σκύρου. Ὅθεν παύετε (πιθανῶς παύεσθε) τῶν ἔργων τοῦ λοιποῦ ὑμεῖς καὶ προσκαλεῖσθε, νὰ παραδώσητε πρὸς αὐτὸν τὰ ἀπὸ τῆς ἡμέρας τοῦ διορισμοῦ σας μέχρι τῆς σήμερον εὐρισκόμενα εἰς χεῖρας σας πρακτικὰ καὶ ἔγγραφα, τὴν σφραγίδα, καὶ τὰ ἐκ τῶν γάμων καὶ ἐπισκοπικῶν δικαιωμάτων παρ' ὑμῶν συναχθέντα χρήματα.

καὶ ταῦτα κατ' ἔγκρισιν

ὁ Κυνουρίας Διονύσιος, πρόεδρος
† ὁ Ἀττικῆς Νεόφυτος † ὁ Σελλασίας Θεοδώρητος
ὁ Κυκλάδων Ἀνθίμος
† ὁ Φωκίδος Νεόφυτος

Ἡ ἐπισκοπὴ Σκύρου, παρὰ τὰς ἐπιμόνους καὶ ἐπανελημμένας τῆς Ἱερᾶς Συνόδου ὑποδείξεις περὶ ἀμασυστάσεως αὐτῆς, χηρεύσασα ἀρκετὰ

ἔτη¹, κατηγγίθη², ὑπαχθεῖσα, ὡς εἴρηται, ἀρχικῶς τῇ Εὐβοίας καὶ βραδύτερον, ἀνασυσταθείσης διὰ τοῦ Σ'. Νόμου τῆς Καρυστίας, ταύτη. Διὰ Β. ὁμως Διατάγματος, ἐκδοθέντος τῷ 1900. καταργηθείσης πάλιν τῆς ἐπισκοπῆς Καρυστίας, ὑπήχθη ὑπὸ τὴν τῆς Χαλκίδος, τιτλοφορουμένην «Ἐπισκοπὴ Χαλκίδος καὶ Καρυστίας», μὲ ἔδραν τὴν Χαλκίδα καὶ περιλαμβάνουσαν ὁλόκληρον τὴν Εὐβοίαν καὶ τὰς Βορείους Σποράδας³. Τῷ 1922 ἡ Καρυστία, ἀποσπασθεῖσα τῆς Χαλκίδος καὶ προαχθεῖσα, ἀπετέλεσεν ἰδίαν Μητρόπολιν, εἰς ἣν ὑπήχθη καὶ ἡ Σκύρος ἄχρι σήμερον διατελοῦσα ὑπ' αὐτήν⁴.

Κατὰ τὸ ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ τελευταίου ἐπισκόπου Σκύρου Γρηγορίου διάστημα διώκησαν ταύτην ἐκκλησιαστικῶς οἱ κάτωθι ἐπίσκοποι καὶ Μητροπολίται.

Νεόφυτος Ἀδάμης (1742—1851). Ὁ ἀνὴρ οὗτος, θεωρούμενος ὡς εἰς τῶν διαπρεπεστάτων Ἱεραρχῶν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος τῶν χρόνων τούτων, μετετέθη ἐκ τῆς ἐπισκοπῆς Φωκίδος, παραμεινας ὡς ἐπίσκοπος Εὐβοίας, Καρυστίας, Σκοπέλου καὶ Σκύρου μέχρι τοῦ 1851, χρηματίας κατὰ διαστήματα καὶ πρόεδρος τῆς Ἱερᾶς Ἰνδού⁵.

Μακάριος Καλλιάρης (1852—1896). Καταγόμενος ἐκ Μυκόνου, ἐπεσκόπευσεν ἐπὶ τεσσαράκοντα τέσσαρα ἔτη, ὡς ὁ ἴδιος ἀναφέρει ἐν τῇ πρὸς τὴν Ἱερὰν Σύνοδον παραιτήσει αὐτοῦ, «ἄγων ἤδη τὸ ὀγδοηκοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας μου καὶ ἀδυνάτου φύσει κράσεως ὢν, ἐπισκοπεύσας δὲ τῇ τοῦ Θεοῦ χάριτι, εἰ καὶ ἀναξίως 14 ἔτη, ὡς χειροτονηθεὶς 14 Δεκεμβρίου 1852, καὶ ἤδη κατασταθεὶς ἀνίκανος σωματικῶς τε καὶ διανοητικῶς . . . . . καὶ μὴ δυνάμενος νὰ ἐκτελῶ ἐπὶ πλέον τὰ ἐπισκοπικὰ καθήκοντά μου καὶ αἰσθανόμενος διὰ τοῦτο ἔλεγχον τῆς συνειδήσεως ἀποχωρῶ ἤδη τῆς Ἐπισκοπῆς μου, ἣν καὶ παρατίθημι εἰς τὴν πρόνοιαν τοῦ ἁγίου Θεοῦ καὶ εἰς τὰς ἁγίας χεῖρας τῆς Ἱ. Συνόδου καὶ τὴν πατρικὴν μέριμναν τῆς σεβαστῆς Κυβερνήσεως . . . . . »⁶.

Παραιτηθέντος τοῦ Μακαρίου, ἡ ἐπισκοπὴ Σκύρου καὶ Καρυστίας

¹ Δ. Παπαγεωργίου, "Ενθ' ἄνωτ. σελ. 140.

² Στεφ. Γιαννοπούλου Ἀρχιμ., "Ενθ' ἄνωτ. σελ. 56.

³ Στεφ. Γιαννοπούλου Ἀρχιμ., "Ενθ' ἄνωτ. σελ. 92, Πρβλ. Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου Ἀρχιεπ. Ἀθηνῶν, Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, "Ενθ' ἄνωτ. σελ. 299.

⁴ «Ἐκκλησία», "Ενθ' ἄνωτ. σελ. 358.

⁵ Ἱ. Φραγκοῦλα, "Ενθ' ἄνωτ. σελ. 118. Πρβλ. «Ἐκκλησία», "Ενθ' ἄνωτ. καὶ Ἀρχεῖον τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

⁶ Ἐπιστολὴ αὐτοῦ πρὸς τὴν Ἱ. Σύνοδον.

συνεχωνεύθη τῇ Ἀρχιεπισκοπῇ Χαλκίδος¹, ἣν διώκει ὁ ἐκ Σίφνου καταγόμενος

Εὐγένιος Δεπάστας (1893—1902), τούτου δὲ διάδοχος ἐγένετο ὁ ἐπὶ ὀλίγους μόνον μῆνας ἀρχιερατεύσας

Παντελεήμων Κριεζῆς (1906—1907), χειροτονηθεὶς τῇ 15 Ὀκτωβρίου 1906, ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τῆς ἰδίας αὐτοῦ ὁμολογίας καὶ ἐκ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 1984/5936/16/10/1906 ἐγγράφου τῆς Ἱ. Συνόδου πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐκκλησιαστικῶν, γνωστοποιούσης τὴν χειροτονίαν τούτου. Τὸν Κριεζῆν διεδέξατο κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ὁ

Χρῦσανθος Προβατᾶς (1907—1921), ὅστις χρηματίσας ἀρχικῶς προϊστάμενος τῆς Ὀρθοδόξου Κοινότητος Βρενδησίου, ἐγένετο εἴτα ἡγούμενος τῆς παρὰ τὴν Λίμνην Εὐβοίας Ἱερᾶς Μονῆς Γαλατάκη².

Μετὰ τὴν προαγωγὴν τῆς ἐπισκοπῆς Καρυστίας εἰς Μητρόπολιν, ἀποσπασθείσης ἐν τῷ μεταξὺ τῆς τῆς Χαλκίδος, τῷ 1922, τοὺς οἴκους τῆς Μητροπόλεως ταύτης ἀνέλαβεν ὁ

Παντελεήμων Φωστίνης (1922). Οὗτος γεννηθεὶς ἐν Κρανιδίῳ τῷ 1888 διετέλεσεν ἀρχικῶς Ἱεροκῆρυξ Ἀργολίδος καὶ εἴτα τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν, Πρωτοσύγκελλος αὐτῆς καὶ Ἱεροκῆρυξ τοῦ Στρατοῦ. Ἐχειροτονήθη Μητροπολίτης Καρυστίας καὶ Σκύρου τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1922.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Οἰκονομικὴ κατάστασις τῆς ἐπισκοπῆς

Ποία ἄρα γε ἦτο ἡ οἰκονομικὴ τῆς ἐπισκοπῆς Σκύρου κατάστασις; Νῆσος μικρά, καὶ πόλις ἀριθμοῦσα ἐλάχιστον πληθυσμόν, ἀναμφιβόλως ἐλάχιστα θὰ ἀπέδιδε τῷ τε ἐπισκόπῳ καὶ τῷ κλήρῳ αὐτῆς. Ὁ Δ. Καμπούρογλου³ ἀναφέρει ὅτι «ἡ ἐπισκοπὴ τῆς Σκύρου ἦτο μία τῶν πτωχοτέρων καὶ ἐπλήρωνεν εἰς τὸ Ταμεῖον τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἀπὸ τὸ 1740 ἕως τὸ 1755 ἐνίοτε μὲν γρόσια εἴκοσι πέντε ἐνίοτε δὲ μηδέν». Τού-

¹ Ἱ. Φ ρ α γ κ ο ὄ λ α, "Ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 118 Πρβλ. «Ἐ κ κ λ η σ ί α ν», "Ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 358.

² Ἀ ρ χ ι ε ἰ ο ν Ἱερᾶς Συνόδου.

³ Ἱ. Φ ρ α γ κ ο ὄ λ α, "Ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 119.

⁴ Μνημεῖα τῆς Ἱστορίας τῶν Ἀθηναίων, τόμ. Β', σελ. 256.

τω συμφωνεῖ καὶ ὁ Παπαγεωργίου¹. Ἀλλὰ καὶ ὁ Tournefort ἐν τῷ σχετικῷ αὐτοῦ ἔργῳ² ἀποφαίνεται ὅτι ὁ ἐπίσκοπος Σκύρου κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα ἦτο πάμπτωχος καὶ ἔζη ἐξ ἐλεημοσύνης.

Καὶ ἔκ τινων δ' ἐγγράφων τοῦ τελευταίου ἐπισκόπου τῆς Σκύρου Γρηγορίου ἀνεκθόντος τὸν θρόνον τοῦτον λίγοντος τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, καταφαίνεται, ὅτι αἱ πρόσοδοι αὐτοῦ ἦσαν ἐλάχισται. Ὅτε ἡ Ἱερὰ τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος Σύνοδος, διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 1747/27/7/1834 ἐγκυκλίου αὐτῆς, ἠτήσατο πληροφορίας περὶ τῆς οἰκονομικῆς ἐκάστου τῶν ἐπισκόπων τῆς ἐπικρατείας καταστάσεως καὶ τοῦ ὑπ' αὐτοὺς κλήρου, ὁ Σκύρου, διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 68/26/9/1934 ἐγγράφου αὐτοῦ, ὡς ἔξης περιγράφει τὴν «ἐκ τῶν νενομισμένων δικαιωμάτων» ὀφέλειαν.

Ἀριθ. Πρωτ. 68

Δ. 89

Ἀπάντησις εἰς τὴν ὑπ' ἀριθ. 1474 ἀπὸ 27 Ἰουλίου ἐγκύκλιον τῆς Ἱ. Συνόδου

Ἐν Σκύρῳ τὴν 26 Σεπτεμβρίου 1834

Πρὸς τὴν Ἱερὰν Σύνοδον τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος.

Πέμπεται ἡ περὶ τῶν νενομισμένων ἐκκλησιαστικῶν δικαιωμάτων τῆς ἐπισκοπῆς καὶ τοῦ κλήρου περιγραφή.

Κατὰ συνέπειαν τῆς ὑπ' ἀριθ. 1474 ἐγκυκλίου διαταγῆς τῆς Ἱερᾶς Συνόδου σπεύδω νὰ κάμω τὴν ἀπαιτουμένην λεπτομερῆ περιγραφὴν καὶ καταγραφὴν ὄλων ἐν γένει τῶν νενομισμένων ἐκκλησιαστικῶν δικαιωμάτων. Ὁ ἐπίσκοπος εἰς ἐκάστην λειτουργίαν ἐλάμβανεν δραχμὰς μίαν καὶ λεπτὰ 46 (ἡ δραχμὴ πρὸς γρόσια τρία καὶ παραδες 16). Τὸ ἔτος γίνονται περίπου 20 λειτουργίαι. Εἰς ἀποθνήσκοντας λεπτὰ τρία καὶ ἐξέχοντα δὲ καὶ εἰς πρόσκλησιν 43 λεπτὰ. Ἐξ ἐκάστου γάμου 43 λεπτὰ οἱ ἐρχόμενοι εἰς Α'. γάμον, 86 δὲ λεπτὰ οἱ ἐρχόμενοι ἀμφοτέροι εἰς Β'. γάμον. Ἀπὸ ἐφημερεύοντας ἱερεῖς 3 λεπτὰ εἰς ἐκάστην ἑορτὴν ἐξωκκλησίου καὶ ἄλλοι μου δίδουν ἄλλοι δ' οὐ. Ἀπὸ ἐφημερεύοντας ἱερεῖς κατ' ἔτος 58 λεπτὰ καὶ 2 δίσκους. Τοῦ ἁγιασμοῦ δραχμὰς 5 καὶ 29 λεπτὰ, οἵτινες δίσκοι συνάζουν ἀπὸ τοὺς κατοίκους τῆς Σκύρου ἕως 29 δραχμὰς καὶ 40 λεπτὰ, καὶ ἄλλοι τρεῖς δίσκοι εἰς τὰς λιτανείας συναθροίζον 5 δραχμὰς καὶ 86 λεπτὰ. Ἀπὸ τοὺς ἀφορισμοὺς 43 λεπτὰ, ἀπὸ τοὺς ὁποῖους μάλιστα νὰ γίνονται κατ' ἔτος

¹ Ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 128.

² Αὐτόθι σελ. 35.

δύο ἢ τρεῖς τὸ πολὺ. Ἄπο ἄτεκνον ἀποθνήσκοντα δραχμὰς 14 καὶ λεπτὰ 67. Σπανίως ὑπάρχουσι τοιοῦτοι . . . . . »¹.

Ὁ μόνον δὲ τοῦτο ἀλλὰ καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐνοριῶν τῆς ἐπισκοπῆς ἦτο ἐλάχιστος, ὥστε νὰ δικαιολογηται ἡ γνώμη τοῦ ἀποφαινομένου τὴν ἐπισκοπὴν ταύτην πτωχοτάτην.

Ἐκ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 13/27/2/835 δῆλα δὴ ἐγγράφου τοῦ αὐτοῦ Ἱεράρχου, πληροφοροῦμεθα ὅτι ἐν τῇ παροικίᾳ αὐτοῦ ὑπῆρχον μόνον ἐννέα ἐνορίαί.

Ἀλλὰ καὶ ἐκ τρίτου ἐγγράφου τοῦ ἰδίου «Πρὸς τὸν Β. Ἱεραρχον τῶν Βορειῶν Σποράδων», παρέχοντος πληροφορίας περὶ τῶν κτημάτων τῆς ἐπισκοπῆς ταύτης, εἰς ἀπάντησιν «τῆς ὑπ' ἀριθ. 4237 προσκλήσεώς της» δείκνυται, ὅτι τὰ ἐκ τῶν κτημάτων εἰσοδήματα «μόλις ἐξαρκοῦν πρὸς ἐξοικονόμησιν τῶν τῆς ἐπισκοπῆς ἀναγκαίων» καὶ ἐπομένως τὸ ἐτήσιον εἰσόδημα αὐτῶν κατὰ μέσον ὄρον ἀναβαίνει εἰς γρ. τοῦρκακα 2.286, ἐκ τοῦ ὁποίου τούτου εἰσοδήματος ἐξοδεύω εἰς τὰ κτήματα τῆς ἐπισκοπῆς, καὶ εἰς τὰ ἀναγκαῖα τῆς ζωοτροφίας μου».

Ὁ αὐτὸς ἐπίσκοπος διὰ τοῦ κατωτέρω παρατιθεμένου ὑπ' ἀριθ. 69/36/14/10/1836 ἐγγράφου αὐτοῦ πρὸς τὴν Ἱεράν τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος Σύνοδον, «ἀναφερόμενος» διὰ τὸν εἰς τὴν ἐπισκοπὴν ταύτην ἀνήκοντα τόπον «Μεσαδίον» καλούμενον, ὁμιλεῖ περὶ τῆς οἰκονομικῆς αὐτοῦ καταστάσεως.

Ἄριθ. Πρωτ. 69

36 Διεκ.

Ἐν Σκύρῳ τὴν 14 ὀβριου 1836

Πρὸς τὴν Ἱεράν Σύνοδον τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος

«Περὶ τοῦ εἰς τὴν ἐπισκοπὴν Σκύρου ἀνήκοντος τόπου Μεσαδίου καλουμένου».

Ἡ ἐπισκοπὴ αὕτη, κατὰ συνέπειαν τῆς ἀπὸ 31 Αὐγούστου 1834 καὶ ὑπ' ἀριθ. 1106 διαταγῆς τοῦ ἤδη παύσαντος ἐπάρχου τοῦ τμήματός μας, ἔδωκε διὰ τῆς ἀπὸ 7:7/βριου καὶ ὑπ' ἀριθ. 66 ἐπιστολῆς της, τὰς ζητουμένας πληροφορίας περὶ τοῦ εἰς τὴν ἐπισκοπὴν ἀνήκοντος τόπου τῆς βοσκῆς, Μεσαδίου καλουμένου, καθὼς καὶ ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ Κώδικος τῆς ἐπισκοπῆς, ἀναφέρον τὴν ἰδιοκτησίαν ταύτην, ὁ ὁποῖος λαβὼν τὰς πληροφορίας ταύτας τὰς καθυπέβαλεν εἰς τὴν ἐπὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν κ.τ.λ. Γραμμα-

¹ Ἀκολουθεῖ εἰτα, ἐν τῷ αὐτῷ ἐγγράφῳ, λεπτομερὴς περιγραφή τῶν δικαιωμάτων τῶν ἐν τῇ νήσῳ ὑπηρετούντων ἱερέων.

τείαν τῆς Ἐπικρατείας, ἥτις ἐπροκάλεσε τὴν ἀκόλουθον ἀπόφασίν της.

«Ὅτι ἐλάμβανεν ἡ ἐπισκοπὴ Σκύρου ἀπὸ τὸν εἰς τὴν Μονὴν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τόπον τῆς βοσκῆς δηλ. δώδεκα ζῶα συντόμαρα ἕξ αἰγίδια, ἕξ πρόβατα καὶ εἴκοσι τυρομύζηθρα τὰ αὐτὰ ἢ τὸ ἀντίτιμον αὐτῶν θέλει λαμβάνει καὶ εἰς τὸ ἕξῃς ὁ Σ. ἐπίσκοπος Σκύρου παρὰ τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Ταμείου καὶ τίποτε περισσότερον, τὸ δὲ περιπλέον θέλει συνάζεσθαι καθ' ὃν τρόπον καὶ ὄλων τῶν λοιπῶν κτημάτων τῶν διαλυθέντων Μοναστηρίων αἱ πρόσοδοι, πρὸς ὄφελος τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Ταμείου».

Μένω εὐχαριστημένος καὶ εἰς ταύτην τὴν ἀπόφασιν τῆς Σ. Γραμματείας, ἀλλὰ παρῆλθον δύο ἔτη, καὶ κατὰ δυστυχίαν δὲν ἔλαβον παρ' οὐδενὸς τίποτε.

Ὅθεν ἀναφερόμενος καὶ διὰ τῆς παρουσίας μου πρὸς τὴν Ἱερὰν Σύνοδον, παρακαλῶ νὰ μὴ ἀποστερηθῶ τοῦτου τοῦ κτήματος, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἐξοικονομοῦν ὀλίγα τινὰ ἔξοδα τῆς ἐπισκοπῆς, ἀλλὰ γινώσκουσα τὰ μικρὰ εἰσοδήματα τῆς μικρᾶς ἐπαρχίας μου καὶ τὴν πρεσβυτικὴν μου ἡλικίαν, νὰ εὐαρεστηθῇ καὶ ἀναφέρῃ ὅπου δεῖ, ὅπως μοὶ χορηγηθῇ ἀπὸ τὸ ἐκκλησιαστικὸν Ταμεῖον, κατὰ τὴν ἀπόφασιν τῆς Σ. Γραμματείας, ἢ ἀπὸ τὸν ἐνοικιαστὴν τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος κτήματος τῆς ἐπισκοπῆς, τὸ ἀντίτιμον τῶν δύο ἐτῶν καὶ τὸ ῥηθὲν κτῆμα, ἵνα οὕτω δύναμαι νὰ ἐξοικονομῶ ὀλίγα τινὰ τῶν ἀναγκαίων μου ἐξόδων, καὶ συντρέχω κἀγὼ εἰς τὰς ζητουμένας συνδρομάς. Ἄς μὴ ὑπομείνῃ ἡ φιλόπτωχος γνώμη της νὰ ἀδικηθῶ κατ' οὐδένα τρόπον, ἐγὼ ὁ δυστυχής, καὶ

Εὐπειθέστατος Ἐπίσκοπος

Τ. Σ.

Σκύρου Γρηγόριος

Ἀντιθέτως ὅμως, ἐκ διαθηκῶν καὶ ἄλλων συναφῶν ἐγγράφων, παρατηροῦμεν ὅτι αἱ πρὸς τὰς ἐκκλησίας, μοναστήρια, πολλῶν δὲ μᾶλλον τὴν ἐπισκοπὴν, δωρεαὶ τῶν χριστιανῶν κατοίκων ἦσαν πάμπολλαι, γινόμεναι καὶ διὰ φιλανθρωπικούς σκοπούς, ἀλλὰ καὶ πρὸς «μνημόσυνον» αὐτῶν.

Ὁ γνωρίζων τὴν θρησκευτικὴν τῶν κατοίκων, τὴν ἐκ τῶν μυχιῶν τῆς καρδίας αὐτῶν ἐκπηγάζουσαν, ζήσας δὲ τὴν ζωὴν αὐτῶν καὶ συναναστραφεὶς μετ' αὐτῶν, δὲν ἐκπλήσσειται βλέπων αὐθορμήτους δωρεὰς πρὸς εὐαγῆ ἰδρύματα καὶ ἐξέχοντα ἐκκλησιαστικὰ πρόσωπα τῆς νήσου. Εἰς κώδικα ἀποκειμένον ἐν τῇ Ἱερᾷ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου Μονῆ, βλέπομεν ἀναγραφομένας τὰς δωρεὰς τῶν εὐσεβῶν κατοίκων. Τοιοῦτος βεβαίως κώδιξ, οἰονεὶ κτηματολόγιον, ὑπῆρχεν ἀσφαλῶς ἐν τοῖς ἀρχείοις τῶν γραφείων τῆς ἐπισκοπῆς, ὡς πληροφοροῦμεθα ἐκ τοῦ ἐπισκόπου Γρηγορίου, ὅσον ὅμως ἐγὼ γνωρίζω σήμερον δὲν διασφύζεται.

Ἀλλὰ πᾶσι τοῖς κατοίκοις εἶναι γνωστὸν ὅτι ἡ ἐπισκοπὴ Σκύρου ἐκέκτητο μεγίστην περιουσίαν. Ἡ περιφέρεια «Τραχῦ» σχεδὸν ὁλόκληρος

ἀνήκεν αὐτῇ· πευκὼν εὐρισκόμενος εἰς θέσιν «Ἅγιος Φωκάς» ἀνήκεν εἰς τὴν κτηματοικίην ἐπ' ἴσης περιουσίαν αὐτῆς, ἀγροὶ εἰς θέσιν «Χάρισα», «Εὐγώνυμο» καὶ ἀλλαχοῦ, τόπος βοσκῆς «Μεσαάδιος» καλούμενος, ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τοῦ ὡς ἄνω μνημιονευθέντος ἐγγράφου, ἀνήκεν ὁμοίως αὐτῇ οὐ μόνον δὲ τοῦτο, ἀλλ' «ἐκέκτητο μέγαρον παρὰ τὸν Ναὸν ἐν μεγαλοπρεπεῖ ἔρειπῳ σφζόμενον, περιβόλιον, μύλους καὶ δλόκληρον νῆσον, τὸ Σαρακήνιον καλούμενον (τὸ νησί τοῦ δεσπότη) ¹.

Ὁ διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 6324/612/27/11/1837 ἐγγράφου τῆς Ἱερᾶς Συνόδου διορισθεὶς ἐκκλησιαστικὸς ἐπίτροπος τῆς ἐπισκοπῆς ταύτης Ἱερομ. Βαρθολαῖμ Μακάριος διὰ τῶν ὑπ' ἀριθ. 28/9/29/4/1838 καὶ ἀπὸ 26 Αὐγούστου 1841 ἀναφορῶν αὐτοῦ παρακαλῶν τὴν Ἱεράν Σύνοδον ὅπως ἀγαθνομένη εὐδοκίησῃ ἵνα ἐπιτρέψῃ αὐτῷ καὶ ἐνοικίασῃ πρὸς διατήρησιν τοῦ κτήματα τῆς ἐπισκοπῆς καὶ συγκεκριμένως «τὸ εἰς θέσιν Μανιπιγιὸ περιβόλιον . . . . .» ἢ «τὸ νησίον Σαρακήνιον» ἄτε «ὡς Ἑλλην γνήσιος ἀφιερῶσις εἰς τὸν βωμὸν τῆς ἀνεξαρτησίας» τὸ μεριδίον του, ἀναφέρει τὴν ἀκίνητον τῆς ἐν λόγῳ ἐπισκοπῆς περιουσίαν, ἐν γενικωτάταις βεβαίως γραμμαῖς.

Ὁ αὐτὸς ἐκκλησιαστικὸς ἐπίτροπος δι' ἐπανειλημμένων ἀναφορῶν παρακαλῶν τὴν Ἱεράν Σύνοδον ὅπως ἐνεργήσῃ τὰ δέοντα παρὰ τῇ Γραμματείᾳ τῶν ἐκκλησιαστικῶν διὰ τὴν ἐπισκευὴν τοῦ πεσόντος, ἐκ τοῦ κατὰ τὸ 1841 ἐπισυμβάντος ἐν Σκύρῳ σεισμοῦ, ἐπισκοπικοῦ μεγάρου καὶ διαμαρτυρούμενος διὰ τὴν μὴ ἔγκαιρον ἐνέργειαν τῶν δεόντων παρὰ τῶν ἀρμοδίων καίτοι, ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 9999/476/3/9/1841 ἐγγράφου, ἡ Ἱερά Σύνοδος «περὶ πολλοῦ ποιουμένη τὴν διατήρησιν, καὶ ἐπομένως τὴν βελτίωσιν τῶν περὶ ὧν ὁ λόγος κτημάτων τῆς ἐπισκοπῆς Σκύρου, τὰ ὁποῖα κόπῳ καὶ μόχθῳ καὶ δαπάνῃ οὐ μικρᾷ, ὁ μακαρίτης ἐπίσκοπος Σκύρου κτησάμενος φκοδόμησε, καὶ μὴ ἀνεχομένη τὴν καταστροφὴν αὐτῶν κρίνει εὐλόγον νὰ παρακαλέσῃ τὴν Β. ταύτην Γραμματείαν, νὰ ἐπιστήσῃ πρὸς ταῦτα τὴν προσοχὴν της, καὶ ἐπομένως λαβοῦσα ὑπ' ὄψιν τὴν αἴτησιν τοῦ ἀναφερομένου προᾶξῃ ἢ ἰδίᾳ ὡς πρὸς αὐτὴν, ὅ,τι ἐγκρίνη ἐπὶ τὸ συμφερότερον» ἀναφέρει ὅτι «τὸ ἐκκλησιαστικὸν ταμεῖον ἀπολαμβάνει ὑπὲρ τὰς χιλίας πεντακοσίας δραχμᾶς κατ' ἔτος ἀπὸ τὰ κτήματα τῆς ἐπισκοπῆς καὶ οἱ χριστιανοὶ βλέποντάς τα εἰς τοιαύτην κατάστασιν, δηλ. ἀθλίαν, λυποῦνται μεγάλως καὶ ἀδημονοῦν» καὶ «ὅτι εἶναι ἁμαρτία νὰ χαλάσῃ ἐν τοιοῦτον κατάστημα δι' ὀλίγα ἔξοδα καὶ μάλιστα ἐν ᾧ ἔχει ἡ ἐπισκοπὴ τόσα εἰσοδήματα ὅπου ὠφελεῖ τὸ Ταμεῖον . . . . .».

Ἄλλὰ καὶ ἐξ ἄλλου ὁμοίου ἐγγράφου τοῦ Γρηγορίου, ἐν ᾧ ὑπογράφ-

¹ Δ. Παπαγεωργίου, Ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 129.

φονται καὶ ἄλλοι Σκύριοι, πρὸς τὴν «ἐντιμον Δημογεροντίαν Σκύρου» φαίνεται ἢ πρὸς τὸν ἀρχηγὸν τῆς ἐν Σκύρῳ φρουρᾶς, κατὰ τὴν περίοδον τῆς ἐπαναστάσεως, παροχὴ ὑλικῆς βοήθειας ἐκ μέρους τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς. Τὸ εἰς τὸν Ἱερομόναχον Νεόφυτον Σκουλουδάκην χορηγηθὲν πιστοποιητικόν, ὡς ἔφθημεν εἰπόντες, ἀναγράφει τὰς πρὸ: τὸν ἱερόν τῆς ἀνεξαρτησίας ἀγῶνα ὑπηρεσίας τούτου. Ἐν αὐτῷ βλέπομεν ὅτι ὀλόκληρος ἡ νῆσος, κατ' ἀκολουθίαν δὲ καὶ ἡ ἀρχουσα πνευματικὴ τοῦ τόπου ἀρχή, ἡ ἐπισκοπή, παρεῖχε τροφάς, χρήματα, στρατιώτας, πολεμοφόδια, περίθλαψιν «εἰς τοὺς εἰσερχομένους καὶ ἐξερχομένους εἰς τὴν νῆσον στρατιώτας».

Ὅτι δὲ αὕτη διέθετεν ἐπαρκῆ οἰκονομικὰ μέσα, ὥστε καὶ ἀρωγὸς νὰ ἔρχεται εἰς κοινωφελεῖς καὶ ἄλλους σκοποὺς, δείκνυται καὶ ἐκ τῆς κατωτέρω δημοσιευομένης ὁμολογίας τῆς Δημογεροντίας Σκύρου, ὁμολογούσης τὴν ὑπὸ τοῦ οἰκείου ἐπισκόπου χορήγησιν εἰς αὐτὴν δι' ἀνάγκας τῆς ζητηθέντος χρηματικοῦ ποσοῦ.

Διὰ τῆς παρουσίας μας ὁμολογίας ἐδανείσθημεν διὰ χρεῖαν καὶ ἀνάγκην τῆς Κοινώ(τη)τὸς μας σκύρου παρὰ τοῦ ἁγίου δεσπότης μας κυρίου γρηγορίου σήγουρα; γρόσια πέντε χιλιάδες Ν. 5.000 μὲ τὸ διάφορόν τους πρὸς δέκα τὰ ἑκατῶ τὸν χρόνον διάφορον, καὶ ὑποσχῶμενοι εὐχαριστίσεις (ὑτῷ) εἰς τὴν καλὴν του ἀναζήτησιν διῶ ἐδώσαμεν τὴν παρούσαν ἐνοφράγιστον καὶ ἐνυπόγραφον, ὅπως ἔχη τὸ κῦρος.

τῆ α μαρτίου 1817

σκῦρος

γῆοργῆς ἀβλονήτης καὶ γέροντας
στάματις χατζιθιοδόρου καὶ γέροντας
σταμάτης παπάζογλου
Δημήτριος παπα Σαμιότης
Κοσταντης Σπούνου
Δημήτρης ἀβλονήτης
γιάννης πέτρου
Δημήτρης τζικούρης καὶ Νοτάριος»

Ἄλλὰ καὶ ἡ παρὰ τῷ λαῷ τῆς νήσου διαδεδομένη παροιμιώδης φράσις, καθ' ἣν ἡ δύσμορφος δὲν θὰ δυνηθῆ νὰ ὑπανδρευθῆ οὐδ' ἂν ἔχη «τὰ καλὰ τῆς ἐπισκοπῆς» φανερώνει τὴν οἰκονομικὴν τῆς ἐπισκοπῆς εὐεξίαν.

Τὰ ἀνωτέρω πείθουσι, πιστεύω, ἐπαρκῶς ὅτι ἡ ἐπισκοπὴ Σκύρου κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς Τουρκοκρατίας, καὶ πολὺ ἔτι παλαιότερον, εἶχεν ἐπαρκεῖς οἰκονομικοὺς πόρους. Τί συνέβαινε διὰ τὴν ἀπὸ τοῦ Δ' αἰῶνος καὶ ἐντεῦθεν ἐποχὴν ἀγνοοῦμεν· ἂν λάβῃ τις ὅμως ὑπ' ὄψιν ὅτι ἐν τῇ νήσῳ ὑπῆρχον πολλὰ ἐθνικὰ ἱερὰ οἶον τοῦ Διονύσου, τοῦ Πανός, τοῦ Ἄρως, τοῦ Ποσειδῶνος, τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τῆς Ἀθηνᾶς, ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως,

τότε ἴσως θὰ ἦτο διατεθειμένος νὰ δεχθῆ ὅτι καὶ τούτων ἡ περιουσία, μετὰ τὴν κατάργησιν τῆς εἰδωλολατρείας, θὰ περιῆλθεν εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν τῆς νήσου ἀρχὴν.

Ἡ ἐπισκοπὴ λοιπὸν Σκύρου οὐ μόνον δὲν ἦτο ἄπορος, κατὰ τὸν Tournefort, ἀλλὰ τοῦναντίον πλουσία, δυναμένη καὶ τὴν πνευματικὴν αὐτῆς ἀποστολὴν νὰ ἐκπληρώσῃ, δρῶσα φιλανθρωπῶς καὶ κοινωφελῶς, καὶ εἰς τὸν βωμὸν τῆς ἐλευθερίας νὰ συνεισφέρῃ.

Ἄρχμ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΑΤΕΣΗΣ

Ἐγγραφον ἐν Π. Φαλήρω μεσοῦντος Ἀπριλίου 1939.